

Zsidi Paula

A BUDAPEST XI. KERÜLETI GAZDAGRÉTEN FELTÁRT 4-5. SZÁZADI TEMETŐ

1983. április elején a Gazdagréten épülő lakótelep talajelőkészítési munkái során eddig ismeretlen római kori lelőhely került elő (1. kép). Az építők a Nevegy utca folytatásában, egy nagyjából K—Ny-i irányú dombhát tetején, illetve É-i oldalán végeztek szintsüllyesztő munkát földgyalukkal kb. 120 cm mélységig. Az általuk lemélyített szinten a sárga altalajban határozottan mutatkoztak a sírfoltok, s néhol már a leletek is. A bejelentést követően az építkezés üteméhez alkalmazkodva végeztünk két hónapos leletmentést a területen.¹ Ez idő alatt 111 sírt tártunk fel, szinte egy teljes, zöm-mel a késő római korból származó temetőt.²

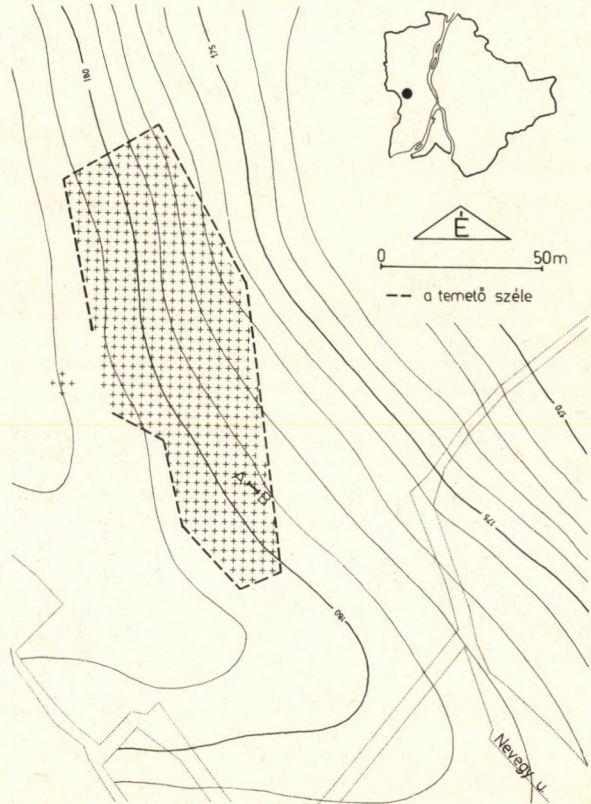
A feltárást a határidő sürgetése és a helyi adottságok miatt nem a hagyományos árok- vagy szelvényrendszerben végeztük, hanem a következő módszert követtük. Mivel az építők a dombtetőn egy diófa körül meghagyták az eredeti felszínt, képet kaptunk a terület rétegviszonyairól (2. kép). Ennek alapján a felső humuszréteget géppel eltávolítottuk, majd kézi nyésés után láttunk hozzá a sírbontáshoz. A sírok felmérését a megtisztított területen négyzethálós kitérésével könnyítettük meg. Az építők földgyaluinak nyomán a temető ÉNy—DK-i irányú kiterjedése kirajzolódott, s mivel a dombtető jelentette az építkezés D-i határát, a feltárással a domb lábának irányába — É felé —, a temető szélét folyamatosan követve haladtunk (3. kép). A temető szélét semmi sem jelezte, bár a szélső sírok mellett több méternyi széles „biztonsági sávot” is ástunk. Ugyancsak hiába kerestük az általunk átkutatott részen a temetőhöz vezető utat is. A leletmentés ideje alatt a nagy területre kiterjedő építkezés különböző helyszínein zajló földmunkáit figyelemmel kísértük, és a környéken szabadon álló földeken terepbejárást is végeztünk, de nem találtunk telepre utaló nyomokat. A temető területén a római kori emlékeken kívül őskori és középkori leletek is előkerültek.³

A sírok leírása⁴

1. sír. Valószínűleg téglalap alakú földsír. A földgyalu által megsérült, s csak a sírgödör alja a váz maradványaival került elő. Sz: 53 cm, I: DNy-Ny—Ék-K. N, Ad.⁵ hiányos, eredetileg valószínűleg rendben fekvő váza.

Melléklet (4. kép): 1. *Bronz karperec* (a bal karon), körátmetszeű, végei lapítottak, kigyófejben végződnek, fogazással díszített. 2. *Üvegtöredékek* (a jobb meden-

BUDAPEST XI. GAZDAGRÉT KÉSŐRÓMAI TEMETŐ

1. kép Budapest XI. kerület, Gazdagrét. A temető helyszínrajza

Abb. 1 Topographie des Gräberfeldes

celapát és a karcsontok között), valószínűleg illatszere-s üvegből származó pici töredékek.

2. sír. Téglasír, a sírgödör két hosszanti oldalát 4—4 db, egyenként 30×40 cm-es téglával rakták ki. A váz lábánál bolygatott. H: 170 cm. Sz: 60 cm. M: 20 cm. I: ÉNy—DK. F, Inf/II, csaknem teljes váza. Térdei kissé felhúzva.

Melléklet (4. kép): 1. *Bronz hagymafejes fibula* (a jobb vállon, a viseletnek megfelelő helyzetben). 2. *Szürke bögre* (a bal lábánál), durva, szemcsés anyagú, kis kihajló peremmel.

3. sír. Földsír, a földgyalu által megsérült, s csak a sírgödör aljának egy része a vázcsontokkal maradt meg. Egyébként valószínűleg bolygatatlan. I: ÉK—DNy. Gy. Inf/I, vázrészei.

Melléklet nélkül.

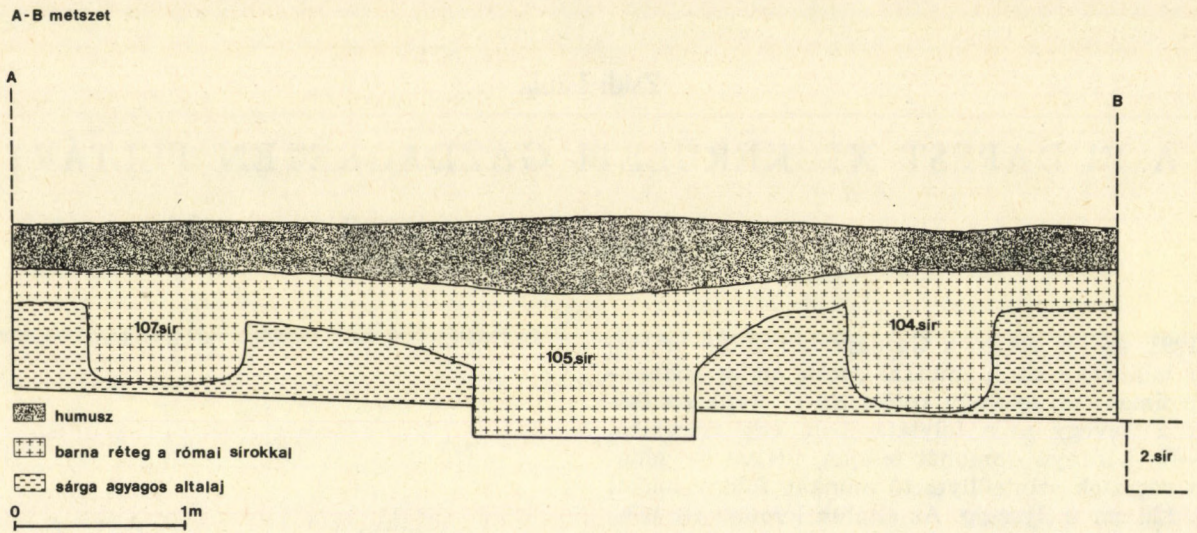

Abb. 2 A—B Profil
2. kép Metszetrajz (A—B metszet)

4. sír. Téglalap alakú, keskeny földsír, melyet a földgyalu kissé megbolygatott. Egyébként valószínűleg bolygatatlan. H: 150 cm. Sz: 50 cm. M: 15 cm. I: DNY—ÉK. F, Ad, hiányos váza.

Melléklet (4. kép): 1. *Trombitafejű fibula* (a jobb kézben), bronzból, erősen kopott, ép.

5. sír. Téglalap alakú, 20 cm vastag faragott kövekből összeállított sírláda. A köveket kötőanyag nélkül illesztették. Feldúlt, kirabolt. H: 215 cm. Sz: 70—90 cm. M: 45 cm. I: ÉK—DNY, vagy DNY—ÉK. Gy. Inf/I. vázának néhány töredéke a sír betöltéséből.

Melléklet nélkül.

6. sír. Két végén lekerekített téglalap alakú, szűk földsír. Bolygatatlan. H: 115 cm. Sz: 35—40 cm. M: 5 cm (a koponyánál), 30 cm (a medencénél). I: DNY—ÉK. N (?), Mat, teljes váza. A koponya a sírgödör falának támasztva, a lábak kissé felhúzva, bal oldalra billenve.

Melléklet nélkül.

7. sír. Téglalap alakú, fakoporsós. A vasszeg nélkül illesztett koporsó maradványai a sírgödör szélén. A sír betöltésében több kődarab volt, melyek egy része közvetlenül a vázon nyugodott. Bolygatatlan. H: 120 cm. Sz: 45 cm. M: 8 cm (a koponyánál), 33 cm (a medencénél). I: É—ÉNy—D—DK. N, Inf/II, teljes váza.

Melléklet (4. kép): 1. *Üvegpasztá gyöngyök* (a nyakcsigolyák környékén), 47 db pici, zöld, kék, sárga, kettős kúp alakú gyöngy. 2. *Bronzlánc* (uott), S alakú láncszemekből, lunulával díszített, végein a zárszerkezet maradványaival. 3. *Csont karperec* (a bal alkaron), szélein vájatokkal díszített, bronzszegcsek nyomával, 2 db töredék. 4. *Bronz fülbevaló* (a koponya alatt), körátmetszetű drótból, csüngő nélkül.

8. sír. Téglalap alakú, padkás. A sírt a koponyánál a jelentkezési szinten egy ovális kő jelezte. Bolygatatlan. H: 185—160 cm. Sz: 80—40 cm. M: 68—90 cm. I: ÉNy—DK. N, Ad, teljes váza.

Melléklet (4. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), körátmetszetű drótból, csüngő nélkül. 2. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), az előbbi párja, de hengeres bronz csüngővel. 3. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), körátmetszetű, nyitott végű, díszítetlen. 4. *Füles fazék* (a lábfejektől balra), barna, jól iszapolt, rozszul kiégetett.

9. sír. Téglalap alakú, padkás. Padkáját mintegy 30 cm szélességben lapos kövekkel rakták ki. E kövek egy részét a betöltésben találtuk. A sírt többszörösen bolygatták, mert a már kirabolt sírgödörben egy kutya vázat találtuk, 60 cm mélyen. H: 235 cm. Sz: 120—60 cm. M: 55—105 cm. I: D—DK—É—ÉNy. N (?), Iuv. koponyájának és vázcsontjainak töredékei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet: 1. *Üvegtöredékek* (a sírgödör betöltésében), zöld színű, meghatározhatatlan darabok.

10. sír. Téglalap alakú, D-i és K-i szélén tört kövekkel kirabolt sírgödör. A kirabolt sír betöltéséből is több ilyen kő került elő. H: 145 cm. Sz: 60 cm. M: 50 cm. I: É—ÉNy—D—DK, vagy D—DK—É—ÉNy. Gy. Inf/I, váz-töredékei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet (4. kép): 1. *Bronzérem* (a sírgödör D-i végében), Valentinianus dinasztia (364—378), AE₃. E: jobbra néző fej; H: Securitas rei publicae típus.⁶ Korrodált. 2. *Üvegtöredékek* (a sír betöltéséből), jellegtelen, rossz megtartású darabok, elporladtak.

11. sír. Téglalap alakú, padkás, a váz lábánál egy téglalap alakú kővel. Bolygatatlan. H: 230 cm. Sz: 50—140 cm. M: 50—83 cm (a koponyánál), 110 cm (a medencénél). I: ÉNy—DK. F, Sen, teljes váza.

Melléklet (5. kép): 1. *Bronzérem* (a szegycsonton), I. Valentinianus (364—367) sisciai verete. (RIC 7/a/I). Securitas rei publicae típus. 2. *Bronzcsat* (a jobb medencsontnál), körátmetszetű, líra alakú csatkarika.

12. sír. Szabálytalan alakú, padkás (?). Betöltéséből több lapos kő is előkerült, ami kővel kirabolt padkára utalhat. Bolygatott, kirabolt. H: 200 cm. Sz: 80—60 cm. M: 85—95 cm. I: DNY—ÉK. F, Ad—Mat, váz és koponyatöredékei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet (5. kép): 1. *Bronzérem* (a sírgödör K-i felében), II. Constantius (355—360), AE₃, aquileiai verete. (LRBC 943.) Fel temp reparatio típus. 2. *Bronzérem* (uott), II. Constantius (355—360), AE₃, aquileiai verete. (LRBC 951.) Spes rei publicae típus.

13. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 50—90 cm. M: 46—70 cm (a koponya), 85 cm (a medence). I: ÉNy—DK. F, Ad, teljes váza.

Melléklet (5. kép): 1. *Bronzcsat* (a jobb kulcscsontnál), körátmetszetű, líra alakú, tuskével.

14. sír. Téglalap alakú, padkás (?). Betöltéséből nagy kövek kerültek elő. Kirabolt. H: 160—190 cm. Sz: 50—90 cm. M: 35—65 cm. I: ÉNy—DK. N, Sen, koponya és vázcsontjai a sírgödörben szétszórva.
Melléklet nélkül.

15. sír. Téglalap alakú, padkás. A betöltésből nagy méretű kövek kerültek elő. Bolygatatlan. H: 165 cm. Sz: 60—110 cm. M: 90—105 cm. I: ÉNy—DK. N, Mat-Sen, teljes váza.

Melléklet (5. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), körátmetszetű drótból, csüngője lant alakú bronztagból és zöld, hasábos gyöngyből áll. 2. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), az előző párja. 3. *Bronzgyűrű* (a jobb kézfejnél), vékony drótból, kiszélesedő pontkör díszítésű. 4. *Zöld mázas korsó* (a váz lábától jobbra), vöröses, szürkés anyagú, zöld mázzal bevont, egyfülű. Teste hosszúkás, szűk nyakán gallér. Díszítése: körbe futó hornyok között 2—2 bekarcolt hullámvonal. Szája csorba, alján átfúrt.

16. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 150—190 cm. Sz: 80—115 cm. M: 70—120 cm. I: É-ÉNy—D-DK, vagy D-DK—É-ÉNy. N, Ad-Mat, koponya és vázrészei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet (5. kép): 1. *Üvegpohár* (a sírgödör D-i végében), zöld színű, félgömbös. 2. *Ezüst fülbevaló* (a sírgödör É-i végében), körátmetszetű, csüngő nélküli. 3. *Vas karperec* (uott), ovális átmetszetű, igen töredékes. 4. *Bronzérem* (a sír közepe táján), Valentinianus dinasztia (364—378), Ae₃. E: gyöngydiadémós fej; H: Gloria Romanorum típus.

17. sír. Téglalap alakú, földsí. Bolygatatlan. H: 170 cm. Sz: 75 cm. M: 63 cm. I: ÉK—DNy. F, Ad, teljes váza.

Melléklet (5. kép): 1. *Agyagfazék* (a koponya jobb oldalán), vörösesbarna, kavicsos anyagú, kézi korongon készült, rosszul kiégetett. 2. *Bronzfibula* (a mellkas bal oldalán), erős profilú egygombos, kopott, ép. 3. *Bronzérem* (a bal kézfejnél), Vespasianus sestertius (i.sz. 71.). (BMC 802.). Lugdunumi veret. 4. *Bronzcsüngő* (az érem mellett), levél alakú, áttört, lemez. 5. *Vascsat* (a bal combcsont belső oldalán), körátmetszetű kerek csatkarika, tuskével.

18. sír. Téglalap alakú, padkás (?). A betöltésből nagyobb kövek kerültek elő. Bolygatott, kirabolt. H: 180—200 cm. Sz: 60—90 cm. M: 75—96 cm. I: ÉNy—DK. F, Ad, vázcsontjainak töredékei a sírgödör közepére halmozva.

Melléklet (6. kép): 1. *Bronzérem* (a sírgödör É-i végéből), II. Constantius (351—354), Ae₃, sirmiumi verete. (LRBC 1605.). Fel temp reparatio típus.

19. sír. Téglalap alakú, padkás (?). Betöltéséből nagyobb kövek kerültek elő, ÉNy-i sarkában egy kis faszenes foltot figyeltünk meg. Bolygatott, kirabolt. H: 165 cm. Sz: 90 cm. M: 110 cm. I: ÉNy—DK, vagy DK—ÉNy. F, Ad-Mat, vázrészei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet (6. kép): 1. *Bronz szívég* (a sírgödör É-i végében), lemezes szív alakú, két szegeccsel. Díszítése 3 koncentrikus kör, körülöttük vésetet cikkk-cakk mintával. 2. *Agyagfazék* (a betöltésből), barnászvörös, kézi korongon készült, vastag falú edény aljtöredéke.

20. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 200—210 cm. Sz: 50—115 cm. M: 80—105 cm. I: ÉNy—DK. F, ad, koponya és vázcsontjainak töredékei a sír D-i végébe halmozva.

Melléklet nélkül.

21. sír. Téglalap alakú, padkás (?). Bolygatott, kirabolt. H: 185 cm. Sz: 45—85 cm. M: 95—135 cm. I: ÉNy

—DK. F, Ad, vázrészei a sírgödör két végébe halmozva.

Melléklet nélkül.

22. sír. Szabálytalan alakú, padkás (?). Bolygatott, kirabolt. H: 200 cm. Sz: 100 cm. M: 115 cm. I: DNy—Ny—ÉK-K.

Csontanyag és melléklet nélkül.

23. sír. Szabálytalan alakú, aljában két kisebb gödörrel. Bolygatott, kirabolt. H: 215 cm. Sz: 130 cm. M: 128 cm. I: ÉNy—DK.

Csontanyag és melléklet nélkül.

24. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 170 cm. Sz: 65—85 cm. M: 65—120 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N, Iuv, és F, Ad, vázrészei keverten a sírban szétdobálva.

Melléklet nélkül.

25. sír. Téglalap alakú, padkás (?), a váz jobb medencelapátjának külső oldalán faszenes folttal. Bolygatatlan. H: 200 cm. Sz: 50—100 cm. M: 60—115 cm. I: ÉNy—DK. N, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (6. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), körátmetszetű karikával, csüngője spirális kúp alakú bronztagból és zöld gyöngyből áll. 2. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), az előző párja, karikája hiányzik. 3. *Vaskarperec* (a bal alkaron), körátmetszetű, töredékes. 4. *Zöld mázas korsó* (a jobb térd külső oldalán), anyaga vörös, máza kopott, egyfülű. Pereme profilált, vállán és hasán két-két körbe futó vajattal díszítve. 5. *Barna mázas korsó* (az előbbi mellett), málékony anyagú, igen kopott mázú. Pereme sima, erősen kihasasodik, egyfülű.

26. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 220 cm. Sz: 60—120 cm. M: 39—59 cm. I: ÉNy—DK. Csupán egyetlen kis bordatöredék került elő.

Melléklet nélkül.

27. sír. Téglalap alakú, padkás (?). A sír jelentkezésénél nagyobb kővel jelezve. Bolygatott, kirabolt. A már kirabolt sírban egy kutya vázát találtak magasabb szinten. H: 200 cm. Sz: 70—120 cm. M: 70—80 cm. I: ÉNy—DK. Gy, Inf/I, koponya és vázcsontjainak töredékei a sírgödörben szétdobálva.

Melléklet (6. kép): 1. *Üvegpohár* (a sír DNy-i sarkában), zöldesfehér, vastag falú, félgömbös formájú. Ép. 2. *Bronz fülbevaló* (a sír É-i részén), körátmetszetű karikával, csüngője bronzkúp és zöld hengeres gyöngy. 3. *Bronz fülbevaló* (uott), az előző párja. 4. *Vas karperec* (uott), körátmetszetű két pici töredék.

28. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 220—250 cm. Sz: 70—110 cm. M: 68—95 cm. I: ÉNy—DK. F, Ad, vázcsontjainak egy része a sír közepén felhalmozva.

Melléklet (6. kép): 1. *Agyagedény töredéke* (a betöltésből), szürke kancsó perem- és oldaltöredéke.

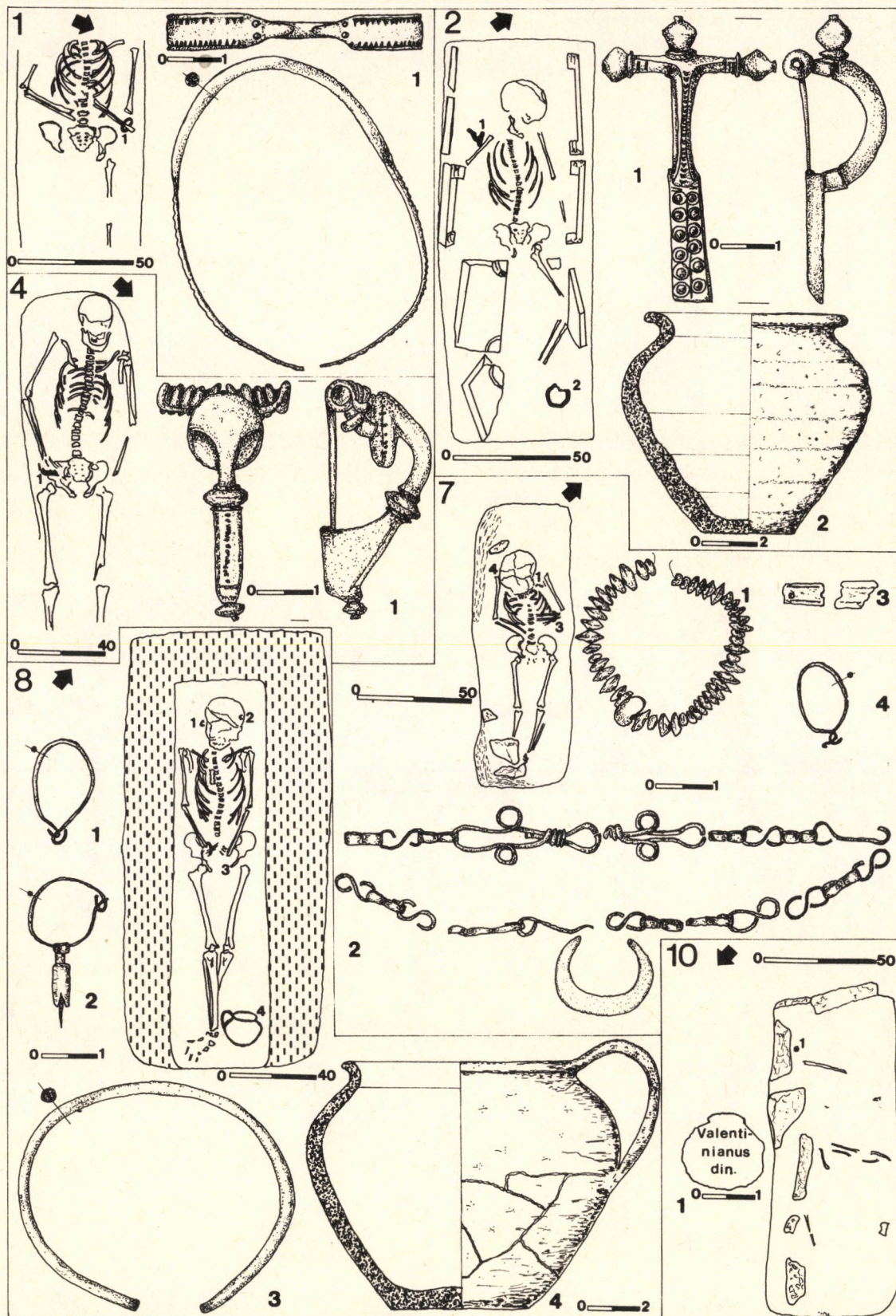
29. sír. Téglalap alakú, padkás, bolygatatlan. H: 175—200 cm. Sz: 50—80 cm. M: 45—58 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (6. kép): 1. *Bronzveret* (a bal kézfejnél), áttört verettöredék, pelta alakú. 2.—3. *Csatfibula* (a jobb lábszárcsont külső oldalán), karikája vasból, tije bronz. 4. *Bronzérem* (uott) I. Valentinianus (364—367), Ae₃. (RIC 5a, V—VII.). Gloria Romanorum típus. 5. *Bronzérem* (uott), Constantinus dinasztia (346—361), Ae₄, fel temp reparatio lovas típus. 6. *Fenőkö* (a sírgödör DK-i végében), homokszínű, hasáb alakú.

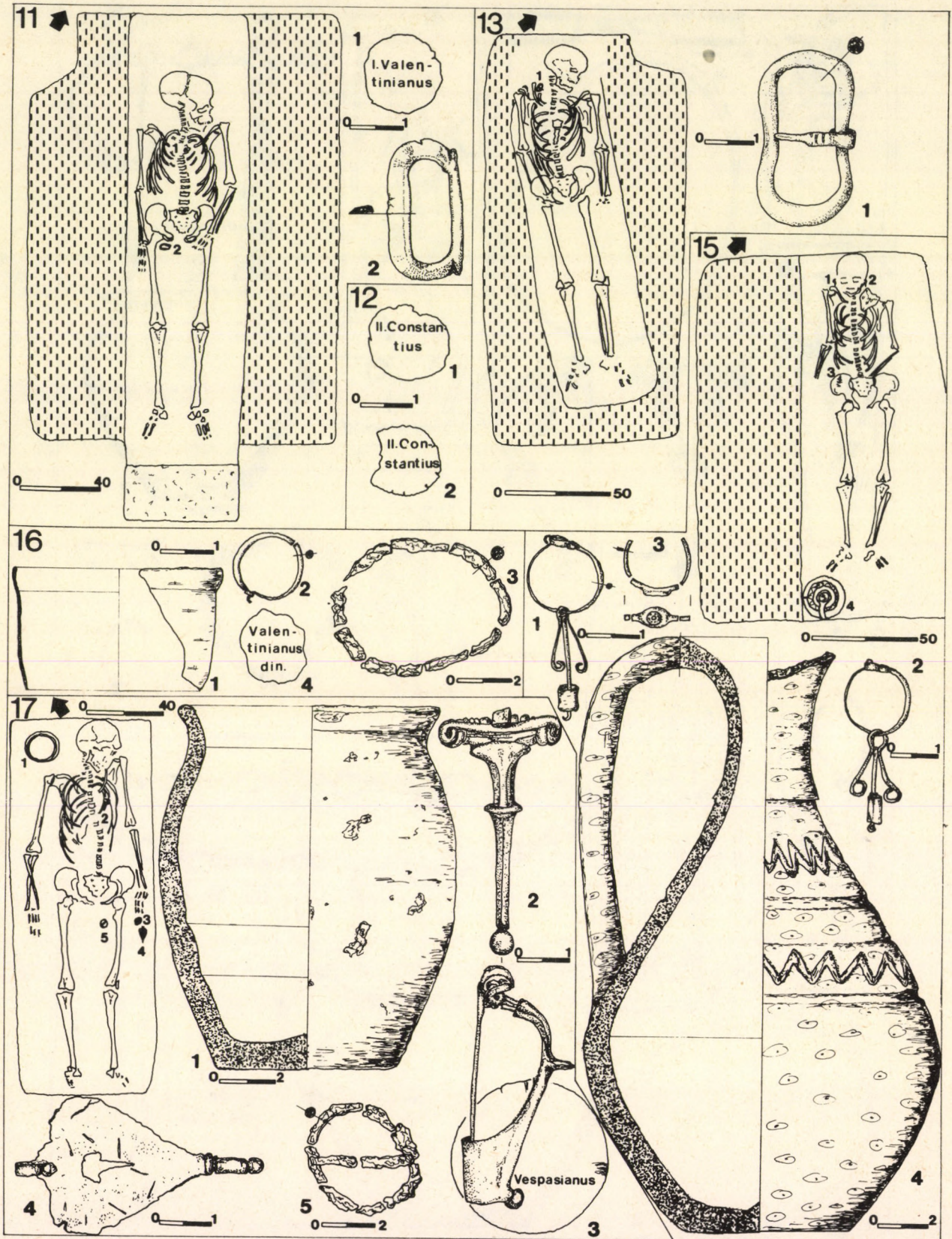
30. sír. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 190—200 cm. Sz: 55—110 cm. M: 56—98 cm. I: DNy

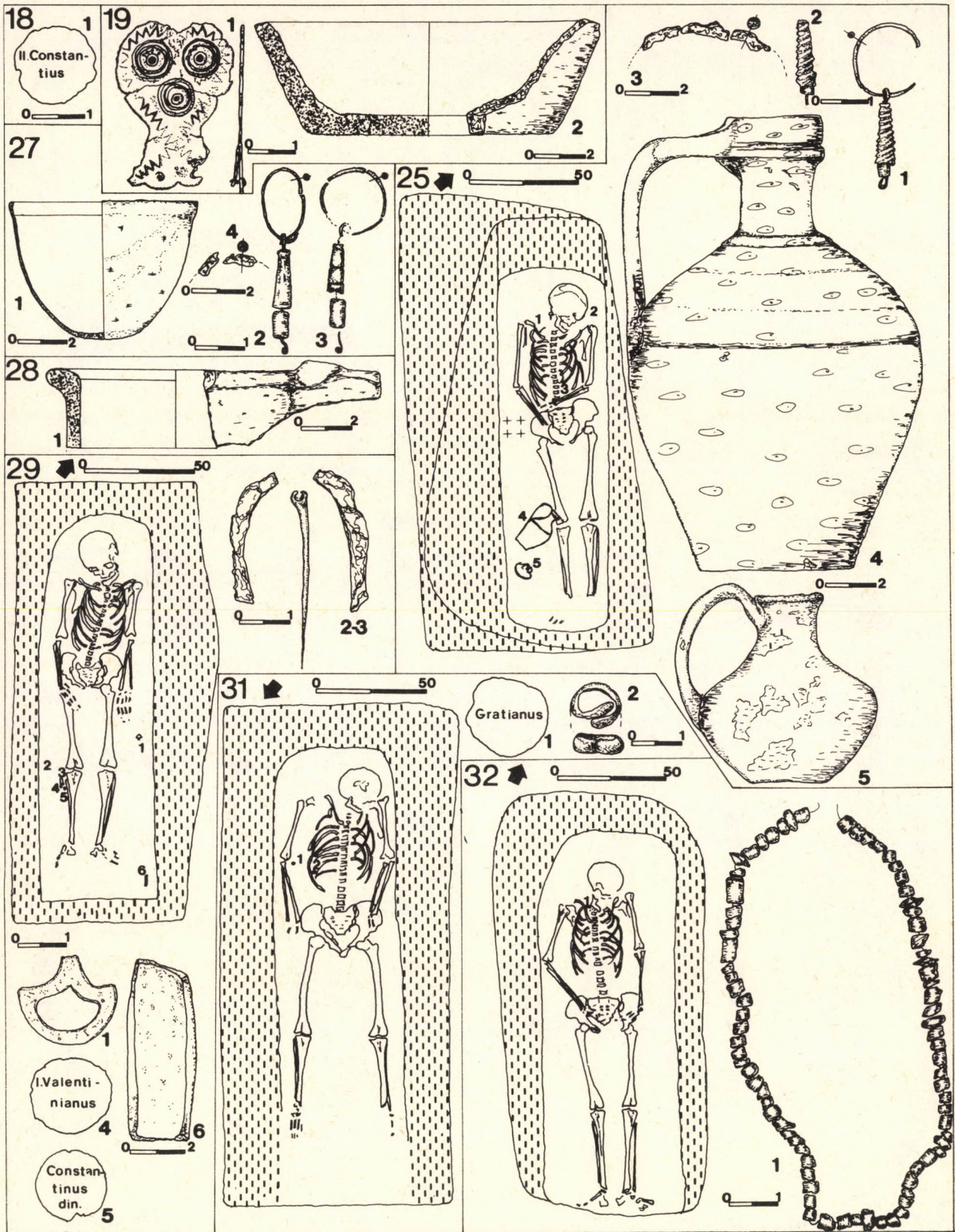
3. kép Budapest XI. kerület, Gazdagrét, Temetőterkép
 Abb. 3 Gräberfeldplan

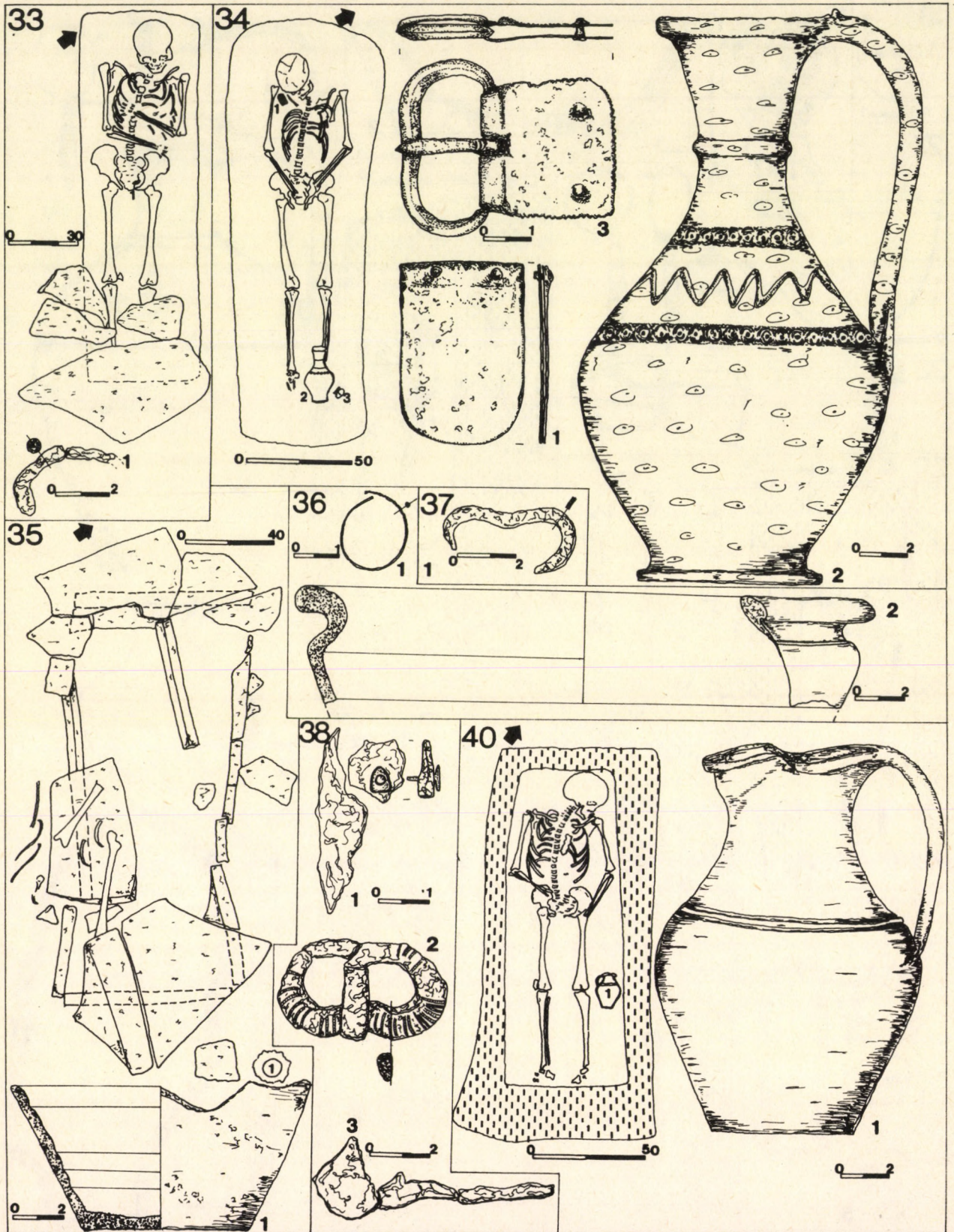
4. kép Az 1–10. sírok leletei
Abb. 4 Funde der Gräber 1–10

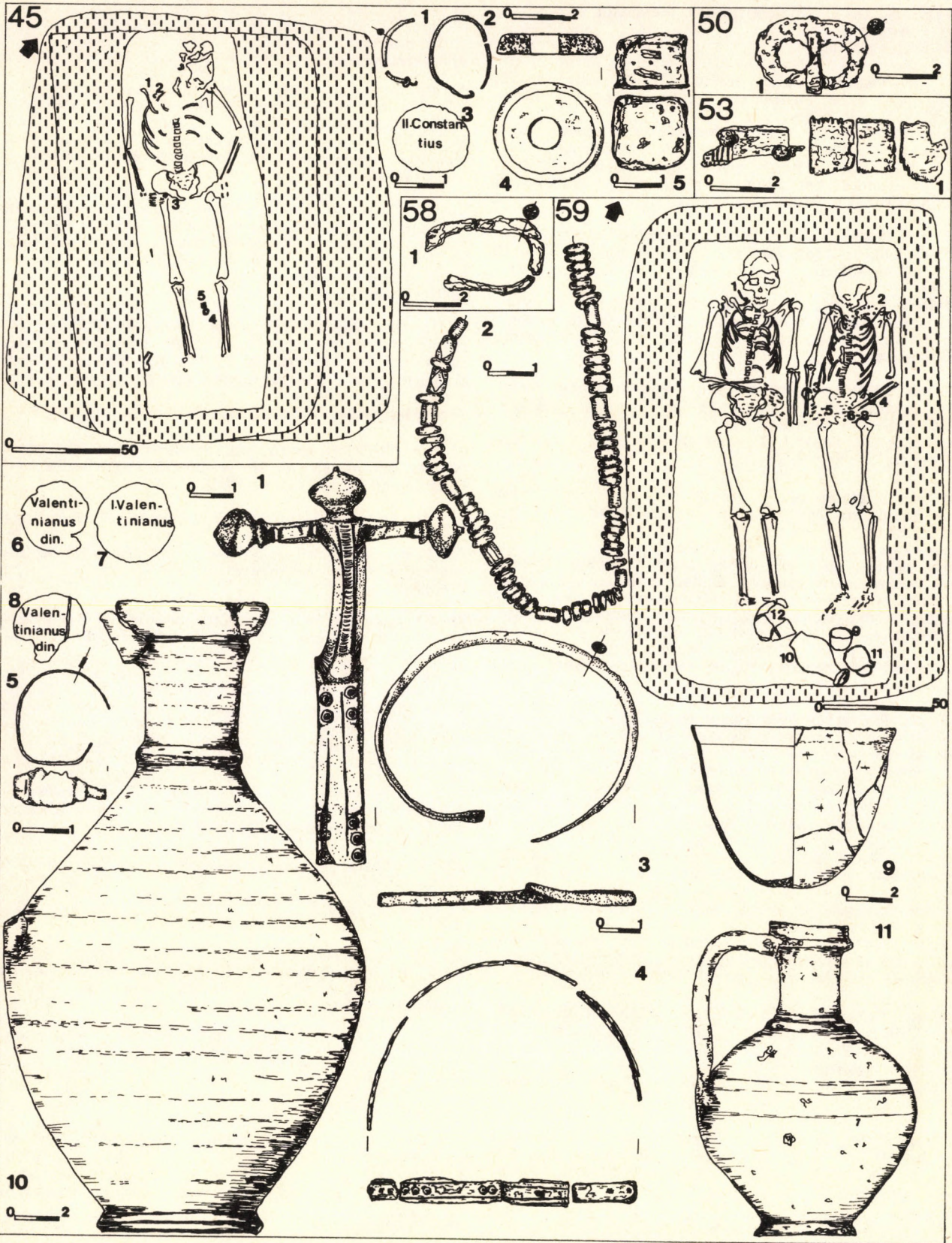
5. kép A 11–17. sírok leletei
 Abb. 5 Funde der Gräber 11–17

6. kép A 18—32. sírok leletei
 Abb. 6 Funde der Gräber 18—32

7. kép A 33—40. sírok leletei
Abb. 7 Funde der Gräber 33—40

8. kép A 49—59. sírok leletei
Abb. 8 Funde der Gräber 49—59

—ÉK. N, Inf/II, vázcsontjainak töredékei a sírgödör Ny-i végében.
Melléklet nélkül.

31. *sír.* Téglalap alakú, padkás (?). Bolygatatlan. H: 180—230 cm. Sz: 55—105 cm. M: 20—25 cm. I: D-DK—É-ÉNy. F, Ad, teljes váza.

Melléklet (6. kép): 1. *Bronzérem* (a jobb könyök belső oldalán), Gratianus (367—375) sisciai verete, Ae₃. (RIC 14/c XI.). Gloria Romanorum típus. 2. *Bronztöredék* (a jobb oldali bordacsontok alatt) félkör átmetszetű bronzpántból hajlított pici karika.

32. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Betöltéséből kövek kerültek elő. Bolygatatlan. H: 175—200 cm. Sz: 60—115 cm. M: 46—81 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (6. kép): 1. *Üvegpasztta gyöngyök* (a nyakcsigolyák körül), 32 db hengeres türkizkék, 34 db hengeres fehér, 5 db kettőskúp alakú és 5 db hengeres zöld gyöngy.

33. *sír.* Téglalap alakú, a lábnál lapos kövekkel fedve. Bolygatatlan. H: 190 cm. Sz: 55 cm. M: 46 cm. I: ÉNy—DK. F, Sen, teljes váza.

Melléklet (7. kép): 1. *Vascsat* (a keresztcsonton), téglalap alakú vascsat töredéke.

34. *sír.* Téglalap alakú, földsisír. Bolygatatlan. H: 190 cm. Sz: 60 cm. M: 24 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N(?), Ad, teljes váza.

Melléklet (7. kép): 1. *Bronz szíjvég* (a jobb kulcscsonton), egyik végén lekerekített téglalap alakú, lemezes, két szegeccsel összefogva. Előlapjának széle díszített. 2. *Zöld mázas korsó* (a bal lábszárcsonton, fekvő helyzetben), barnászöld mázú, fémedényt utánozó formájú. Nyakán gallér, benyomott, ill. hullámvonal díszű. 3. *Bronzcsat* (a bal lábfejsontoknál), ovális karikával, teste lemezes, téglalap alakú, előlapjának széle díszített.

35. *sír.* Eredetileg kőlapokból összeállított, kőlapokkal fedett sír volt, melyet kiraboltak. H: 180 cm. Sz: 68 cm. M: 80 cm I: ÉNy—DK. F(?), Ad, vázcsontjainak kevés töredéke a sírban szétdobálva.

Melléklet (7. kép): 1. *Agyagedény töredéke* (a sírtól K-re), szürkésbarna agyagfazék aljtöredéke. Durva, szemcsés anyagú, rosszul kiegészített.

36. *sír.* Téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsisír. Bolygatott, kirabolt. H: 160—206 cm. Sz: 70—110 cm. M: 80 cm. I: ÉK-K—DNy-Ny, vagy DNy-Ny—ÉK-K. Meghatározhatatlan nemű, Mat, váz csontjainak igen kevés töredéke szétdobálva.

Melléklet (7. kép): 1. *Bronz gyűrű* (a sír közepén), vékony, körátmetszetű karikagyűrű. 2. *Táltöredék* (a betöltésből), szürke, alávágott peremű tál töredéke.

37. *sír.* Téglalap alakú földsisír, betöltésben kevés kővel. Bolygatott, kirabolt. H: 190 cm. Sz: 55 cm. M: 75 cm. I: Ny—K. F, Ad-Mat, vázának kevés töredéke a sír Ny-i végében.

Melléklet (7. kép): 1. *Vascsat* (a sír középső részéből), líra alakú csat karikájának töredéke.

38. *sír.* Téglalap alakú. Betöltéséből igen sok faragott kő került elő. Bolygatott, kirabolt. H: 225 cm. Sz: 65 cm. M: 55—60 cm. I: DNy—ÉK. F, Ad, vázának töredékei szétdobálva.

Melléklet (7. kép): 1. *Vastárgy* (a sír közepén), vas-kés (?) két töredéke, melyet ezüstszegecs üt át. 2. *Vas csiholó* (uott), eredetileg líra alakú, erősen töredékes. 3. *Tausírozott vascsat* (uott), ovális karikájú, tüskéje hiányzik, a karikán sugár alakban ezüst berakással.

39. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 180—200 cm. Sz: 50—80 cm. M: 23—52 cm. I: DNy—ÉK. N, Ad, teljes váza.

Melléklet nélkül.

40. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 145—180 cm. Sz: 50—180 cm. M: 34—47 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N, Mat teljes váza.

Melléklet (7. kép): 1. *Agyagkancsó* (a bal térd külső oldalán), szürke, egyfülű, lóhere formájú kiöntővel, vállán kettős vajat.

41. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. Betöltéséből nagyobb kövek kerültek elő. H: 180—215 cm. Sz: 70—85 cm. M: 30—87 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Mat, meghatározhatatlan nemű, Ad, néhány vázcsonttöredéke a sír K-i felében.

Melléklet nélkül.

42. *sír.* Téglalap alakú, padkás, betöltéséből kövek kerültek elő. Bolygatott, kirabolt. H: 180—200 cm. Sz: 55—90 cm. M: 33—138 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Mat, a medence és a lábszárcsontok eredeti helyükön, míg a többi csont szórta.

Melléklet nélkül.

43. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatott. H: 150—160 cm. Sz: 70—95 cm. M: 24—80 cm. I: DNy—ÉK.

Csontanyag és melléklet nélkül.

44. *sír.* Téglalap alakú földsisír, betöltéséből több nagy méretű kő került elő. Bolygatott, kirabolt. H: 205 cm. Sz: 60 cm. M: 83 cm. I: Ny—K. F, Ad-Mat vázának töredékei a sírban szétdobálva.

Melléklet nélkül.

45. *sír.* Csaknem négyzet alakú, padkás sír. Bolygatatlan. H: 170—190 cm. Sz: 60—110—160 cm. M: 40—65—100 cm. I: ÉNy—DK. N, Ad, teljes váza.

Melléklet (8. kép): 1. *Ezüst fülbevaló* (a jobb kulcscsonton), körátmetszetű karikával, csüngő nélkül. 2. *Ezüst fülbevaló* (uott), az előző párja. 3. *Bronzérem* (a jobb kézben), II. Constantius (355—361), Ae₃ (LRBC 1253). Spes rei publicae típus. 4. *Orsókarika* (a lábszárcsontok között), barnászörös agyagból. 5. *Ólom súly* (uott), kocka alakú. 6. *Vasszeg* (a jobb combcsont külső oldalán), teljesen korrodált, elporladt. 7. *Üvegedény* (a jobb lábfejsontok külső oldalán), vastag falú illatszeres üveg, teljesen korrodált, elporladt.

46. *sír.* Téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsisír. Bolygatatlan. H: 185—205 cm. Sz: 70 cm. M: 26 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N(?), Ad, teljes váza.

Melléklet nélkül.

47. *sír.* Szabálytalan négyszög alakú, tölcseresen szűkülő földsisír. Bolygatatlan. H: 135—155 cm. Sz: 65—85 cm. M: 34 cm. I: Ny—K. Gy, Inf/I, teljes váza.

Melléklet nélkül.

48. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 180—200 cm. Sz: 50—80 cm. M: 26—44 cm. I: Ny—K. Mat-Sen, hiányos váza, a bal oldal a koponyától a medencéig eredeti helyzetben.

Melléklet nélkül.

49. *sír.* Téglalap alakú, tölcseresen szűkülő sírgödör. Betöltéséből több kő került elő. Bolygatott, kirabolt. H: 170—180 cm. Sz: 45—65 cm. M: 70 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. Gy, Inf/I, vázrészei csak részben anatómiai rendben.

Melléklet nélkül.

50. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 190—210 cm. Sz: 60—85 cm. M: 35—55 cm. I: Ny—

K. Meghatározhatatlan nemű, Ad, vázrészei a sírban szétdobálva.

Melléklet (8. kép): 1. *Vascsat* (a sír középső részén), ovális karikájával összerozsdásodott tuskével.

51. *sír*. Téglalap alakú, padkás, betöltéséből több, hasáb alakú faragott kő került elő. Bolygatott, kirabolt. H: 210—245 cm. Sz: 75—135 cm. M: 20—138 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad, kevés csonttöredéke a sírban szétdobálva.

Melléklet nélkül.

52. *sír*. Téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsis, betöltésében nagyobb kövekkel. Bolygatott, kirabolt. H: 180—210 cm. Sz: 65—90 cm. M: 122 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad, váztöredékei a sírban szétszórva.

Melléklet nélkül.

53. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 200 cm. Sz: 50—70 cm. M: 95 cm. I: Ny—K. N, Ad-Mat, vázrészei a sír K-i felében felhalmozva.

Melléklet (8. kép): 1. *Csontfésű* (a sír K-i végében), kétsoros sűrű fésű töredékei, vasszegecsek nyomával. 2. *Üvegedény töredéke* (a betöltésből), zöld színű, vékony falú, meghatározhatatlan formájú edényből.

54. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 190 cm. Sz: 65—100 cm. M: 50—105 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad-Mat, koponya és vázcsontjainak töredékei a sírban szétszórva.

Melléklet: 1—2. *Agyagedény töredékei* (a betöltésből), megsemmisültek.

55. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 150—180 cm. Sz: 55—115 cm. M: 20—94 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. Gy, Inf/I, koponya és vázcsontjainak töredékei.

Melléklet nélkül.

56. *sír*. Két végén lekerekített téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsis. Bolygatott, kirabolt. H: 190—220 cm. Sz: 65—105 cm. M: 95 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad-Mat, koponya és vázcsontjainak töredékei szórtnak.

Melléklet nélkül.

57. *sír*. Két végén lekerekített téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsis. Bolygatott, kirabolt. H: 135—165 cm. Sz: 40—55 cm. M: 107 cm. I: Ny—K. Gy, Inf/II, váztöredékei szórtnak a sírban.

Melléklet nélkül.

58. *sír*. Két végén lekerekített, tölcseresen szűkülő földsis. Betöltésében nagyobb kövekkel. Bolygatott, kirabolt. H: 175—210 cm. Sz: 65—90 cm. M: 87 cm. I: Ny—K. F, Ad-Mat, vázcsontjainak töredékei szórtnak a sírban.

Melléklet (8. kép): 1. *Vascsat* (a betöltésben), körátmetszetű ovális karika és túske töredéke.

59. *sír*. Téglalap alakú, padkás, kettős sír. Bolygatatlan. H: 200—225 cm. Sz: 100—140 cm. M: 40—100 cm. I: ÉNy—DK. F, Ad, teljes váza a sírgödör jobb oldalán. N, Iuv, teljes váza a bal oldalon.

Melléklet (8.—9. kép): 1. *Bronz hagymafejes fibula* (a férfiváz jobb kulcsontjánál a viseletnek megfelelő helyzetben). 2. *Gyöngysor* a női váz nyakcsigolyái körül, 56 db korong alakú, 9 db hengeres, zöld színű és 2 db kék színű oktaéder alakú gyöngyből. 3. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), sima, ovális átmetszetű, nyitott végű. 4. *Csont karperec* (a bal alkaron), pontkör díszítésű, keskeny, bronzzegeccsel összefogott, töredékes. 5. *Bronzgyűrű* (a jobb kézfej csontjai között), vékony lemezből, vésett dísszel, fejből a kő hiányzik. 6. *Bronzérem* (a bal kézben), Valentinianus dinasztia

(364—378), Ae₃. Gloria Romanorum típus. 7. *Bronzérem* (uott), I. Valentinianus (364—367), Ae₃, kysikosi verete (RIC 11/a/4.). Securitas rei publicae típus. 8. *Bronzérem* (uott), Valentinianus dinasztia (364—378), Ae₃. Securitas rei publicae típus. 9. *Üvegpohár* (a sír végében a lábknál), zöld színű, félgömb alakú. 10. *Agyagkorsó* (uott), szürke, finoman iszapolt, hengeres nyakán gallérral, teste hosszúkás, füle hiányzik. 11. *Mázaskorsó* (uott), vöröses színű, málékony anyagú, igen kopott barnás mázzal. Gömbtestű, egyfülű. 12. *Agyagkorsó* (uott), szürke, szűk nyakú, kiöntővel ellátott, gömbtestű. Oldalán egy szabályos, 9 cm átmérőjű fehér folt.

60. *sír*. Két végén lekerekített téglalap alakú, tölcseresen szűkülő földsis. Betöltésében sok kővel. Bolygatatlan. H: 185—215 cm. Sz: 70—100 cm. M: 157 cm. I: Ny—K. F, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (9. kép): 1. *Vas karperec* (a bal alkaron), téglalap átmetszetű, töredékes. 2. *Bronz gyűrű* (a bal kézfejnél), ovális átmetszetű karikagyűrű. 3. *Ezüstgyűrű* (uott), téglalap átmetszetű, kiszélesedő fejjel.

61. *sír*. Két végén lekerekített téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan kettős sír. H: 155—170 cm. Sz: 65—90 cm. M: 35—85 cm. I: É—ÉNy—D-DK. N, Iuv, teljes váza, melynek jobb oldalán, a medencecsontokon csecsemő(?) magzat(?) váza.

Melléklet (9. kép): 1. *Üvegpalack* (a bal lábszárcsont külső oldalán), zöld színű, gömbtestű, hengeres nyakú. 2. *Bronz- és vastöredékek* (a betöltésből), apró vasszeg kis bronzpánttal.

62. *sír*. Téglalap alakú, padkás(?). Betöltésében kövekkel. Bolygatott, kirabolt. H: 200—220 cm. Sz: 60—110 cm. M: 67—90 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad, koponya és vázcsontjai a sírban szétdobálva.

Melléklet nélkül.

63. *sír*. Egyik végén lekerekített téglalap alakú, padkás. K-i oldalon a padkát kővel rakták ki. Bolygatatlan. H: 200—230 cm. Sz: 55—105 cm. M: 40—90 cm. I: ÉNy—DK. F, Ad, teljes váza, koponyája kissé magasabban.

Melléklet (9. kép): 1. *Hagymafejes fibula* (a szegycsonton), bronzból, ép. 2. *Bronzcsat* (a bal combcsonton), ovális karikával, téglalap alakú, vésett koncentrikus körökkel díszített testtel. 3. *Vaskés* (a bal térd külső oldalán), erősen korrodált, töredékes. 4. *Besimított díszű agyagkancsó* (a bal lábfej külső oldalán), barnás-szürke, széles szájú, füle törött. Nyakán és vállán függőleges besimított dísszel.

64. *sír*. Téglalap alakú, földsis. Bolygatott, kirabolt. H: 190 cm. Sz: 60 cm. M: 106 cm. I: Ny—K. F, Mat, vázrészei.

Melléklet nélkül.

65. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 145—150 cm. Sz: 35—70 cm. M: 62—80 cm. I: ÉK-K—DNy-Ny. Gy, Inf/II, koponyájának és vázának töredékei.

Melléklet nélkül.

66. *sír*. Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 170 cm. Sz: 60 cm. M: 44 cm. I: Ny—K. F, Ad, teljes váza.

Melléklet nélkül.

67. *sír*. Egyik végén lekerekített téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 70 cm. M: 45 cm. I: Ny—K. F, Ad, teljes váza.

Melléklet nélkül.

68. *sír*. Egyik végén lekerekített téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 160 cm. Sz: 50 cm. M: 70 cm. I:

Ny—K. F(?), Mat, teljes váza.

Melléklet (9. kép): 1. *Vaskés* (a két lábszárcsont között), erősen korrodált, töredékes.

69. *sír.* Téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 170 cm. Sz: 55 cm. M: 50 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (9. kép): 1. *Bronzgyűrű* (a bal kézfejen), körátmetszetű, két vége egymásra hajlik.

70. *sír.* Téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 165 cm. Sz: 60 cm. M: 85 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Iuv, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Bronzérem* (a jobb vállnál), Constantinus dinasztia (352—360), Ae₄, aquileiai verete. Fel temp reparatio, lovas típus. 2. *Vascsat* (az érem alatt), ovális karikával, töredékes. 3. *Csontfésű* (a jobb kulcscsontnál), kétsoros sűrű fésű, vasszegeccsel özszeerősítve, vésett dísszel.

71. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 160—180 cm. Sz: 55 cm. M: 15—40 cm. I: Ny—K. F, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Vascsat* (a jobb térd belső oldalán), két egymáson fekvő ovális karika, tüske nélküli.

72. *sír.* Egyik végén lekerekített téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 190 cm. Sz: 60 cm. M: 60 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Ad-Mat, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Vascsat* (a koponya bal oldalán), ovális karikával, hiányos, töredékes. 2. *Bronzcsat* (a jobb medencelapáton), körátmetszetű, kör alakú karikával, a karikára hajló tüskével. 3. *Cipőszegek* (mindkét lábfejnél), félgömbfejú kis vasszegek, 19 db. 4. *Vastöredék* (a koponya alatt), lapos, egyik vége felé hegyesedő vastárgy felismerhetetlen töredéke.

73. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 175—185 cm. Sz: 50 cm. M: 50—70 cm. I: Ny—K. F, Ad, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Vascsat* (a jobb lábszárcsont belső részén), négyszög átmetszetű, ovális alakú vas csatkarika, melyet hullámvonalban pontozott díszítésű bronzlemezzel borítottak. Tüskéje a karikára hajlik, bronzból.

74. *sír.* Téglalap alakú, földcsír. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 50 cm. M: 125 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Ad, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), karikája négyszög átmetszetű, csavart. 2. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), karikája körátmetszetű, végén négyzetes lemezdísszel. 3. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), téglalap átmetszetű, kiszélesedő végei egymásra hajlítva, stilizált állatfejjel díszítve.

75. *sír.* Két végén lekerekített téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 175 cm. Sz: 45 cm. M: 50 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F(?), Iuv, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Vascsat* (a gerincoszlop bal oldalán), trapéz alakú, igen korrodált, tüskéje hiányzik. 2. *Tűzszerszám* (a jobb alkarnál), kis vastüske, szürkés színű kőpenge és egy nyitott végű bronzkarika egy csomóban. 3. *Vascsat* (a jobb combcsont belső oldalán), ovális karikával, töredékes.

76. *sír.* Téglalap alakú, tölcésesen szűkülő földcsír. Bolygatatlan. H: 180—220 cm. Sz: 45—75 cm. M: 70 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F(?), Ad, teljes váza, koponyája torzított.

Melléklet (10. kép): 1. *Tűzszerszám* (a bal alkar és a medence között), kis vastüske és egy kis sárgásszürke kőpenge. 2. *Vaskarika* (a jobb medencelapáton), erősen töredékes, hiányos. 3. *Vaskés* (uott), töredékes.

77. *sír.* Ovális formájú, tölcésesen szűkülő földcsír. Bolygatatlan. H: 175—200 cm. Sz: 30—85 cm. M: 62 cm. I: DNy—ÉK. N, Mat, teljes váza.

Melléklet nélküli.

78. *sír.* Téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 200 cm. Sz: 55 cm. M: 40 cm. I: Ny—K. F, Iuv, teljes váza.

Melléklet nélküli.

79. *sír.* Téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 75 cm. M: 30 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Mat, teljes váza.

Melléklet nélküli.

80. *sír.* Két végén lekerekített téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 55 cm. M: 15 cm. I: DNy—ÉK. F(?), Sen, teljes váza.

Melléklet nélküli.

81. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 215 cm. Sz: 90 cm. M: 90 cm. I: Ny—K. F, Ad, teljes váza.

Melléklet (10. kép): 1. *Vascsat* (a combcsontok között), körátmetszetű, ovális karikával, tüskével. 2. *Vastárgy* (a jobb lábszárcsont külső oldalán), valószínűleg vascsiholó töredékei, igen korrodált. 3. *Bronzérem* (az előbbi vastárgyon), Aurelianus bronz antoninianusa (270—275), sisciai veret. (RIC 174). 4. *Bronzérem* (uott), Valentinianus (364—367), Ae₃, sisciai veret. (RIC 7/a/IV.). Securitas rei publicae. 5. *Bronzérem* (uott), Constantinopolis, Ae₄ (330—333). (RIC 188.). Victoria hajlón. 6. *Vaskés* (az érmek alatt), töredékes, igen korrodált. 7. *Vascsat* (a jobb combcsont alatt), körátmetszetű, ovális karikával, tüskéje hiányzik.

82. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatott, kirabolt. H: 190 cm. Sz: 60—75 cm. M: 30—76 cm. I: Ny—K. F, Mat-Sen, koponya és vázcsontjai szórta a sírban.

Melléklet nélküli.

83. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 55—90 cm. M: 50—120 cm. I: É-ÉNy—D-DK. N, Iuv, teljes váza.

Melléklet (11. kép): 1. *Gyöngysor* (a bal alkaron), 57 db kettős kúp alakú kék üvegpasztá gyöngy. 2. *Vaskarperec* (a bal alkaron), körátmetszetű, töredékes. 3. *Agyagkancsó* (a bal lábfejnél), szürke, lóhere formájú kiöntővel, egyfülű.

84. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 185—215 cm. Sz: 40—75 cm. M: 26—72 cm. I: DNy—ÉK. N, Iuv, teljes váza.

Melléklet (11. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya alatt a jobb oldalon), körátmetszetű, végén oktaédes díszszel. 2. *Bronz fülbevaló* (uott a bal oldalon), az előbbi párja. 3. *Gyöngysor* (a nyak körül), 6 db kék, hengeres, 1 db zöld és 9 db apró, gömb alakú sárga üvegpasztá gyöngy. 4. *Üvegpasztá gyöngy* (a jobb medencelapáton), kúp alakú, zöld színű.

85. *sír.* Egyik végén lekerekített téglalap alakú földcsír. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 55 cm. M: 42 cm. I: D-DK—É-ÉNy. N, Ad, teljes váza.

Melléklet (11. kép): 1. *Agyagkorsó* (a koponya bal oldalán), nyersszínű, egyfülű, hosszú testű, vállán két horronnyal. 2. *Agyagtál* (uott), szürke, finoman iszapolt anyagú alávágott peremű tál.

86. *sír.* Téglalap alakú, fakoporsós. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 55 cm. M: 122 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Mat, teljes váza.

Melléklet (11. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), körátmetszetű karika, végén négyzetes lemezvégződéssel. 2. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), a körátmetszetű karika végén nagy oktaédes-

végződéssel. 3. *Nyakdász* (a nyakcsigolyák körül), eredetileg bőrre dolgozott ezüstfonatból és gyöngyökből állt. A bőr és a fonat megsemmisült. A gyöngyök: 15 db zöld és 17 db kék, lencse alakú és 5 db sötétvörös, henger alakú. 4. *Vas karperec* (a bal alkaron), körátmetszetű, nyitott végei felé lapított, töredékes. 5. *Bronzgyűrű* (a jobb kézfejnél), téglalap átmetszetű lemezből, töredékes.

87. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Betöltésében kövekkel. Bolygatott, kirabolt. H: 200–215 cm. Sz: 60–70 cm. M: 100–135 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Ad, váztöredékei a sírban szórta.

Melléklet nélkül.

88. *sír*. Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 155 cm. Sz: 60 cm. M: 30 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. F, Sen, teljes váza.

Melléklet (11. kép) 1. *Ezüstérem* (a jobb medencelapáton), Commodus (187–188) denarja. Roma városi veret (BMC 245).

89. *sír*. Két végén lekerekített téglalap alakú, tölcseresen szűkülő sír. Betöltésében téglákkal és kövekkel. Bolygatott, teljesen kirabolt. H: 85–105 cm. Sz: 35–50 cm. M: 24 cm. I: ÉNy—DK. Gy, Inf/I. váztöredékei szórta.

Melléklet nélkül.

90. *sír*. Kőlapokból és téglából összeállított sírláda, tetejét kőlapokkal és téglákkal fedték. Bolygatatlan (?). H: 135 cm. Sz: 40 cm. M: 30 cm. I: ÉNy—DK. Gy, Inf/I, teljes váza.

Melléklet (11.–12. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya bal oldalán), körátmetszetű karikáján spirális bronzkúp és zöld gyöngycsüngő. 2. *Gyöngysor* (a nyakcsigolyák és a gerincoszlop mentén), 50 db zöld és 17 db kék, picic, lencse alakú üvegpasztagyöngy. 3. *Bronzérem* (a bal lapockacsonton), Constantinus dinasztia (341–346), Ae₄. 4. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), ovális átmetszetű, elvékonyodó végeit egymásra tekerték. 5. *Vas karperec* (a bal alkaron), körátmetszetű, erősen töredékes. 6. *Bronz karperec* (a medencében), körátmetszetű, nyitott végű, felülete rovátkolással díszített. 7. *Bronz karperec* (uott), téglalap átmetszetű, pontkör díszítéssel, végén horoggal zárul. 8. *Mázaskorsó* (a lábaknál), vörös anyagú, barna kopott mázzal, egyfűlű. 9. *Agyagbögere* (uott) szürke, durva anyagú, kis peremmel. 10. *Agyagkorsó* (uott), nyersszínű, lóhere formájú, kiöntőjén piros festés nyomával, gömbtestű, füle törött.

91. *sír*. Téglalap alakú földsis. Bolygatott, kirabolt. H: 130 cm. Sz: 70 cm. M: 34 cm. I: D-DK—É-ÉNy. Gy, Inf/II, vázának néhány töredéke szórta.

Melléklet nélkül.

92. *sír*. Téglalap alakú, padkás, a padkán kőlapokkal kirakva. Bolygatott, kirabolt. H: 210 cm. Sz: 70–90 cm. M: 85–135 cm. I: ÉNy—DK. F, Iuv, váztöredékei szórta.

Melléklet (12. kép): Valamennyi a sírgödör K-i feléből. 1. *Zöld mázas bögre*, egyfűlű, hasán körbe futó 4 vájattal. 2. *Agyagkorsó*, világoszürke, szemcsés anyagú, egyfűlű, lóhere formájú kiöntővel. 3. *Bronzcsat*, líraalakú, a csatkarikára ráhajló tüskénél erősen kopott. 4. *Bronzérem*, Constantinus dinasztia, Ae₄ (355–361). Spes rei publicae típus. 5. *Bronzérem*, II. Constantinus (355–361), Ae₃, fel temp reparatio lovas típus. (LRBC 1238.) 6. *Bronzérem*, II. Constantinus (355–361), Ae₄, Spes rei publicae típus. (LRBC 1245.) 7. *Bronzérem*, Constantinus dinasztia (335–341), Ae₄, gloria exercitus típus, 1 jelvényes. 8. *Bronzérem*, Constantinus dinasztia (335–341), Ae₄, gloria exercitus, 1 jel-

vényes típus. 9. *Agyagkancsó*, barnászörös, lóhere formájú kiöntővel. 10. *Üvegedény töredékei*, zöld színű, vékony falú meghatározhatatlan néhány darab.

93. *sír*. Kőlapokból összeállított ládasír, tetejét, alját is kőlapokkal borították. A már kirabolt sírba egy átlatot is temettek utóbb. H: 160 cm. Sz: 40 cm. M: 80–120 cm. I: ÉNy—DK. F, Iuv, váztöredékei szórta.

Melléklet nélkül.

94. *sír*. Téglalap alakú, földsis. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 60 cm. M: 40 cm. I: Ny—K. F, Mat-Sen, teljes váza.

Melléklet (12. kép): 1. *Vascsat* (a koponya jobb oldalán), ovális karikával és a tüske töredékével.

95. *sír*. Téglalap alakú földsis. A földgépek által bolygatva, egyébként rendben. H: 160 cm. Sz: 50 cm. M: 30 cm. I: ÉK-K—DNy—Ny. Gy, Inf/I, hiányos, rendben fekvő váza.

Melléklet nélkül.

96. *sír*. Téglalap alakú, padmalyos sír. Bolygatatlan. H: 175 cm. Sz: 35–75 cm. M: 130 cm. I: DNy-Ny—ÉK-K. N, Mat, teljes váza.

Melléklet (12. kép): 1. *Bronzgyűrű* (a bal kézfejnél), téglalap átmetszetű lemezből, töredékes.

97. *sír*. Végein lekerekített téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 176 cm. Sz: 80 cm. M: 15 cm. I: ÉNy—DK. N, Sen, teljes váza.

Melléklet (12. kép): 1. *Gyöngysor* (a nyak körül) 47 db kék, korong alakú üvegyöngy, 1 db borostyán és 1 db oktaéder alakú pasztagyöngy. A láncra fűzve találtunk két körátmetszetű bronz karikagyűrűt. 2. *Mázaskorsó* (a jobb lábfejen), vörös anyagú, barna, igen kopott mázzal, egyfűlű.

98. *sír*. Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 55–100 cm. M: 27–57 cm. I: ÉNy—DK. F, Iuv, teljes váza.

Melléklet (12. kép): 1. *Zöld mázas korszó*, vörös anyagú, hosszúkás testű, galléros, nyaka és füle sérült. 2. *Bronzcsat* (a korszó alatt), líraalakú, kopott, tüskéje hiányzik.

99. *sír*. Egyik végén lekerekített téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 175 cm. Sz: 45 cm. M: 50 cm. I: É-ÉNy—D-DK. F, Mat-Sen, teljes váza.

Melléklet (12. kép): 1. *Bronz hagymafejes fibula* (a jobb kulcscsonton, a viseletnek megfelelő helyzetben), egyik gombja hiányzik.

100. *sír*. Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 180 cm. Sz: 55 cm. M: 50 cm. I: ÉNy—DK. F, Ad, csaknem teljes váza.

Melléklet (13. kép): 1. *Bronzérem* (a jobb kézben), II. Constantinus (335–341), Ae₄, gloria exercitus, 1 jelvényes típus.

101. *sír*. Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 200 cm. Sz: 60 cm. M: 85 cm. I: ÉNy—DK. F, Mat-Sen, teljes váza.

Melléklet (13. kép): 1. *Bronz hagymafejes fibula* (a jobb kulcscsonton, fordított helyzetben), tüje hiányzik. 2. *Bronzérem* (a bal kézben), II. Constantinus (335–341), Ae₄, Cohen 92, gloria exercitus, 1 jelvényes típus. 3. *Agyagtál* (a jobb lábszárcsont külső oldalán), barnászürke, rézsutos oldalú. 4. *Agyagkorsó* (a tál mellett), szürke, egyfűlű, lóhere formájú kiöntővel. 5. *Vas-kés* (a korszó alatt), széles pengéjű, babérlevél alakú, töredékes.

102. *sír*. Téglalap alakú, padkás, kövel fedett sír. Bolygatatlan. H: 185–200 cm. Sz: 70–95 cm. M: 60–90 cm. I: ÉNy—DK. N, Mat, teljes váza.

Melléklet (13. kép): 1. *Gyöngysor* (a nyak körül), 6 db hengeres gagát, 43 db hengeres, korong és gömb alakú kék üvegyöngy, 4 db zöld, 6 db sárga, lencse alakú pasztagyöngy. 2. *Bronzérem* (a medencében), Licinius follis (316–317), Ae₃, alexandriai veret. (RIC 18.). 3. *Üvegpohár* (a bal lábszárcsontnál), fehér színű, félgömbös, alján talpgyűrűvel.

103. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 190–210 cm. Sz: 55–80 cm. M: 21–55 cm. I: DNY–ÉK. F, Mat, teljes váza.

Melléklet (13. kép): 1. *Ezüst fibula* (a jobb kulcsonton, a viseletnek megfelelő helyzetben), hagymafejes, kopott. 2. *Bronzérem* (a kézben), Galerius Maximianus follis (309–310), sisciai veret. (RIC 198/a). 3. *Bronzérem* (uott) I. Constantinus follis (309–310), Ae₂, sisciai veret. (RIC 200). 4. *Bronzérem* (a lábknál), Maximianus Herculus follis (301), aquileiai veret. (RIC 33/b). 5. *Vaskés* (uott), egyélű, ép. 6. *Vasgyűrű* (a bal lábfej külső oldalán), hiányos pecsétgyűrű. 7. *Üvegpalack* (a bal lábszárcsont külső részén), zöld, hengeres nyakú, gömbtestű. 8. *Vasár* (a két lábszárcsont között), hegyes, négyszög átmetszetű.

104. *sír.* Téglalap alakú, szélén kövel. Bolygatott, kirabolt. H: 120 cm. Sz: 40 cm. M: 99 cm. Gy, Inf/I, vázrészai.

Melléklet (13. kép): 1. *Gyöngysor* (a sírgödör Ny-i felében), 12 db sötétkék, bordázott üvegyöngy. 2. *Üveg karperec* (a sír középső részén), kék színű, D-metszetű, nyitott végű. 3. *Bronz karperec* (uott), körátmetszetű, nyitott végeinek egyikén állatfejfel. 4. *Bronz karperec* (uott), körátmetszetű, sima, nyitott végű. 5. *Bronz karperec* (uott), körátmetszetű, nyitott végeinek egyikén stilizált állatfejfel. 6. *Agyagbögre* (a sír É-i felében), szürke, szemcsés anyagú, kis peremmel.

105. *sír.* Téglalap alakú, fakoporsós. Bolygatatlan. H: 210 cm. Sz: 80 cm. M: 70 cm. I: DK–ÉNy. F(?), Mat, teljes váza.

Melléklet (14. kép): 1. *Bronzérem* (a koponya bal oldalán), Gallienus antoninianusa (258–268), Roma városi veret. (RIC 160.). 2. *Bronzcsat* (a bal combcsont belső oldalán), téglalap átmetszetű, lekerekített négyszög alakú karikával. 3. *Agyagcsésze* (a lábnál), világosszürke, finoman iszapolt, pereme széles, rézsutos, teste kettőskúp alakú, kis talpon áll. 4. *Vascsat* (a jobb bordák alatt), ovális karikával, elporladt.

106. *sír.* Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 125 cm. Sz: 40 cm. M: 130 cm. I: ÉNy–DK. Gy, Inf/II, teljes váza.

Melléklet (14. kép): 1. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), körátmetszetű, egyik vége lapított háromszög alakú. 2. *Bronz karperec* (a bal alkaron), sodrott, zárrésze hiányos. 3. *Csont karperec* (uott), ovális átmetszetű, díszítetlen, bronzzegeccsel összefogva. 4. *Csont karperec* (uott), ovális átmetszetű, díszítetlen, töredékes. 5. *Bronzérem* (a jobb medencelapáton), Urbs Roma (335–337), Ae₄, thessalonikai veret. (LRBC 852.). 6. *Üvegpalack* (a lábnál), zöld színű, vastag falú, gömbtestű, pereme csorba.

107. *sír.* Téglalap alakú, fakoporsós sír. Bolygatatlan. H: 120 cm. Sz: 50 cm. M: 82 cm. I: D-DK–E-ÉNy. Gy, Inf/II, teljes váza.

Melléklet (14. kép): 1. *Bronz hagymafejes fibula* (a jobb vállon, a viseletnek megfelelő helyzetben), kopott, ép. 2. *Bronzérem* (a jobb medencelapáton), II. Constantius (337–341), aquileiai verete. (LRBC 691.).

108. *sír.* Téglalap alakú, fakoporsós. Bolygatatlan. H: 185 cm. Sz: 50 cm. M: 90 cm. I: É-ÉNy–D-DK. F, Mat, teljes váza.

Melléklet (14. kép): 1. *Csatfibula* (a jobb lapockán), vasból, töredékes, tűje hiányzik. 2. *Bronzcsat* (a bal medencelapáton), D-formájú karikával, a karikára hajló tuskéval. 4. *Agyagedény* (a jobb lábfej külső oldalán), csak a nyoma látszott, valószínűleg a földgég megsemmisítette.

109. *sír.* Téglalap alakú, padkás, a padkán egy lapos kövel. Bolygatatlan. H: 210 cm. Sz: 100–135 cm. M: 100–155 cm. I: ÉNy–DK. N, Mat, teljes váza.

Melléklet (14. kép): 1. *Gyöngysor* (a nyakcsigolyák körül) 110 db kék, 33 db sárga, kicsi, lencse alakú pasztagyöngy. 2. *Üvegpohár* (a váz jobb oldala mellett), fehér, vékony falú, kúp alakú. 3. *Bronzérem* (a bal kézben), Constantinopolis, Ae₄ (337–341). (Cohen 22.). 4. *Bronzérem* (uott), Constans (336–337), Ae₄, kyzikosai verete. (LRBC 1267.). 5. *Bronzérem* (uott), Constans (334–335), Ae₃, sisciai verete. (RIC 238). 6. *Bronzérem* (uott) Constans (335–341), Ae₄, (Cohen 46.). 7. *Bronzérem* (uott) II. Constantius (334–335), Ae₃, aquileiai verete. (RIC 119). 8. *Vaske* (a bal térd külső oldalán), töredékes. 9. *Üvegekorsó* (a bal lábszárcsont külső oldalán), zöld, hengeres testű, vízszintes peremmel, széles szalagfüllel. 10. *Üvegpalack* (az előbbi mellett), zöld, gömbtestű, hengeres nyakú.

110. *sír.* Téglalap alakú, padkás. Bolygatatlan. H: 160–180 cm. Sz: 45–85 cm. M: 76–111 cm. I: ÉNy–DK. N, Mat, teljes váza.

Melléklet (15. kép): 1. *Ezüst fülbevaló* (a koponya jobb oldalán), körátmetszetű karika, csüngője zöld gyöngyből. 2. *Ezüst fülbevaló* (a koponya bal oldalán), az előbbi párja. 3. *Csont karperec* (a bal alkaron), sűrű pontkörös díszítésű széles pánt, bronzzegeccsel. 4. *Csont karperec* (uott), pontkörös díszítésű keskenyebb pántból. 5. *Bronz karperec* (uott), téglalap átmetszetű, vésett X-mintával díszítve. 6. *Üvegpohár* (a jobb lábfejnél), fehér, vékony falú, alján talpgyűrűvel. 7. *Vastárgy* (a bal alkaron), talán vas karperec igen korrodált töredékei, elporladtak.

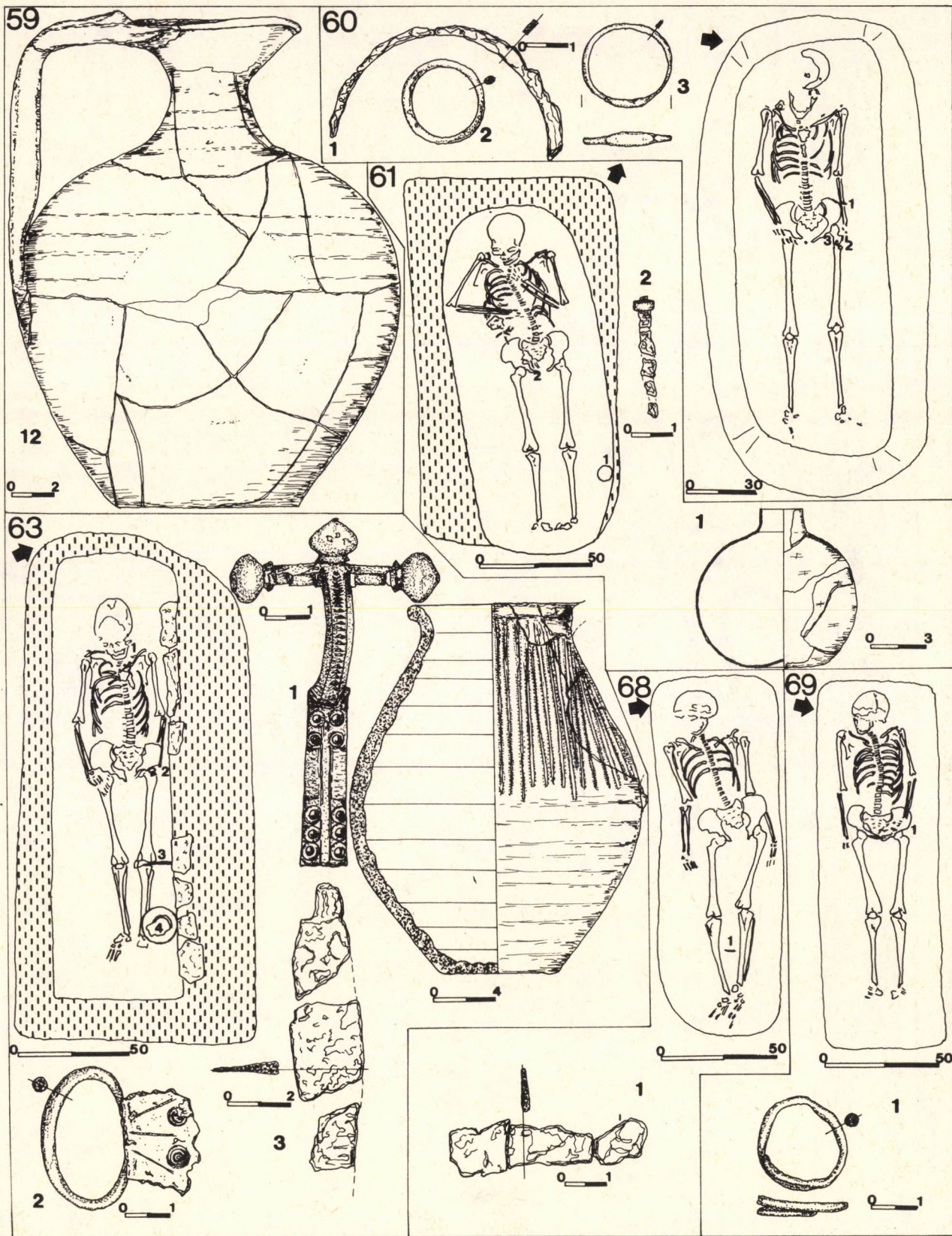
111. *sír.* Téglalap alakú földsis. Bolygatatlan. H: 220 cm. Sz: 60 cm. M: 120 cm. I: Ny–K. F, Mat, teljes váza.

Melléklet (15. kép): 1. *Vascsat* (a jobb medencében), körátmetszetű, ovális karikával, tuskéja hiányzik. 2. *Vascsat* (a lábszárcsontok között), körátmetszetű, ovális karikával.

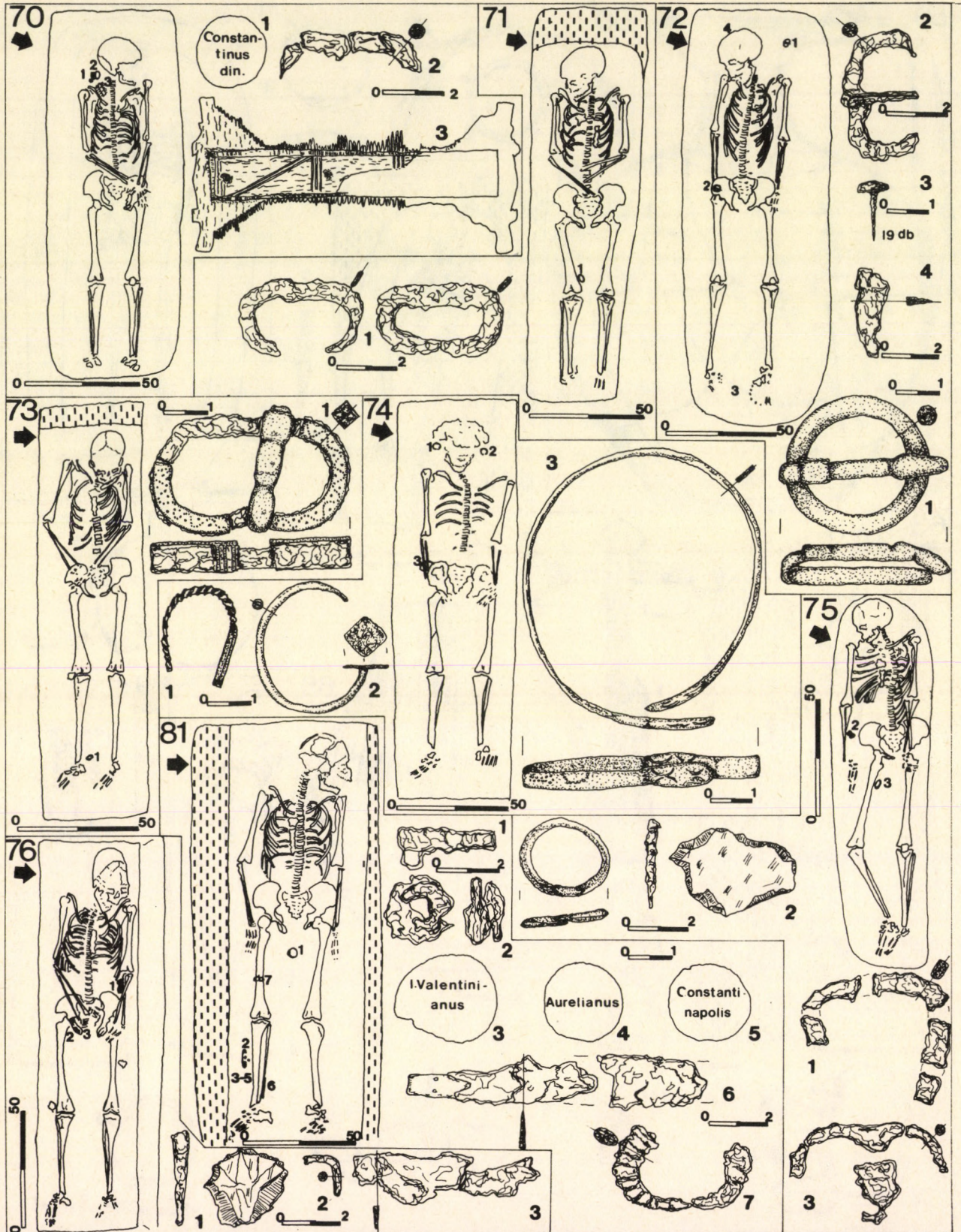
Ugyanaz év őszén az addig az építkezés peremén levő dombtetőn vízcsövet fektettek, s a mintegy 2 m széles és több száz méter hosszú vízcsóárookban, a temető DNY-i részéhez kapcsolódó néhány sírt sikerült feltárni.

112. *sír.* Alján és oldalán kőlapokból kialakított sír. Bolygatott, kirabolt. H: 160 cm. Sz: 60 cm. M: 60–107 cm. I: DNY–ÉK. N, bizonytalan korú, hiányos vázrészai.

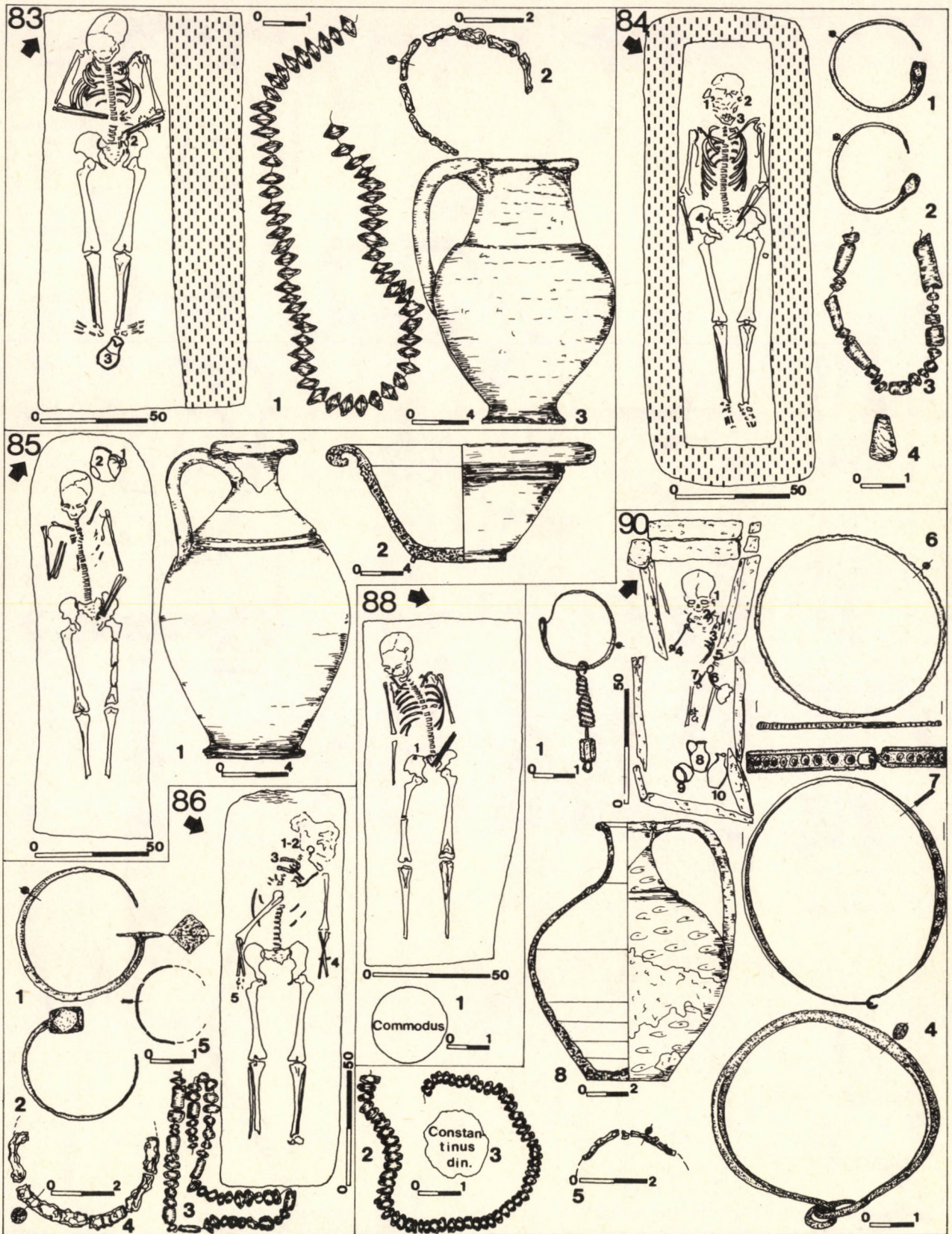
Melléklet (15. kép): 1. *Ezüst fülbevaló* (a koponya mellett), körátmetszetű, sima karika, csüngő nélkül. 2. *Ezüst fülbevaló* (a koponya alatt), az előbbi párja. 3. *Bronzérem* (a gerincoszlop bal oldalán), II. Constantius (355–361), Ae₃, sisciai verete. (LRBC 1236.) 4. *Bronz karperec* (a jobb alkaron), körátmetszetű, nyitott végei felé ellaposodik, vésett dísszel. 5. *Bronz karperec* (a bal alkaron), körátmetszetű, végein erősen stilizált állatfejfel. 6. *Bronz karperec* (uott), mint az előző. 7. *Bronzgyűrű* (a bal kézfejénél), téglalap átmetszetű, vésett díszű. 8. *Bronzgyűrű* (uott), körátmetszetű, sima, töredékes.

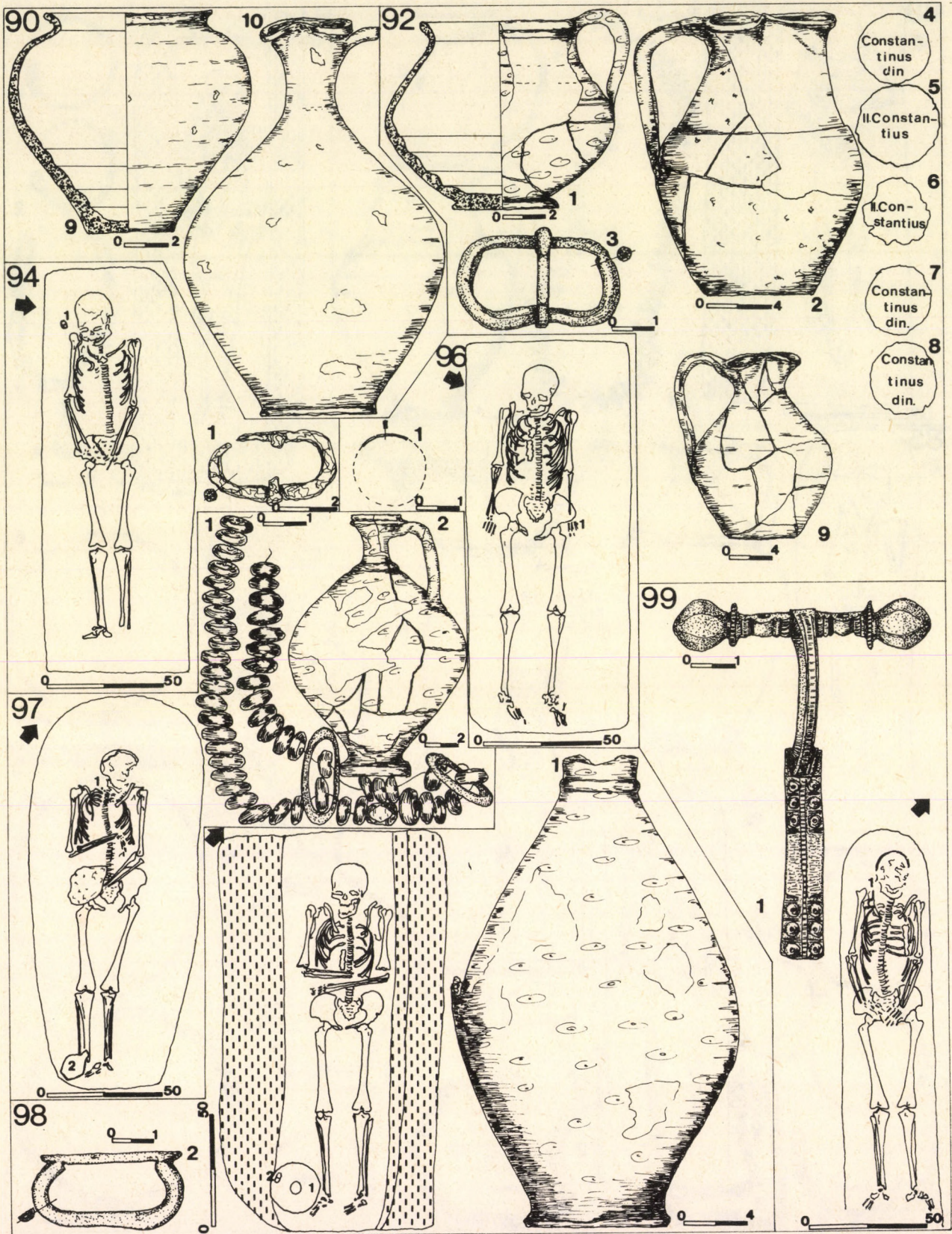
9. kép Az 59—69. sírok leletei
 Abb. 9 Funde der Gräber 59—69

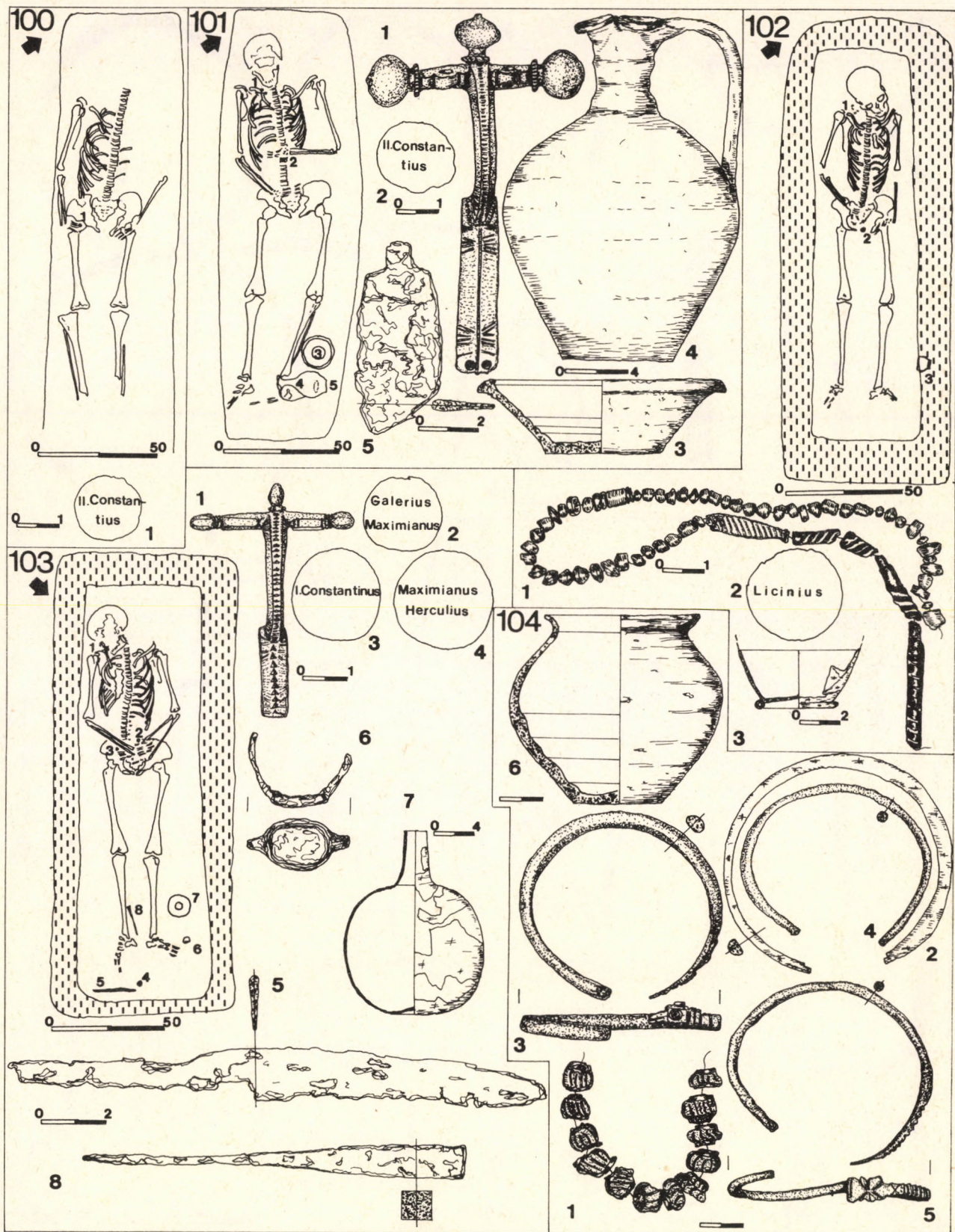
10. kép A 70—81. sírok leletei
 Abb. 10 Funde der Gräber 70—81

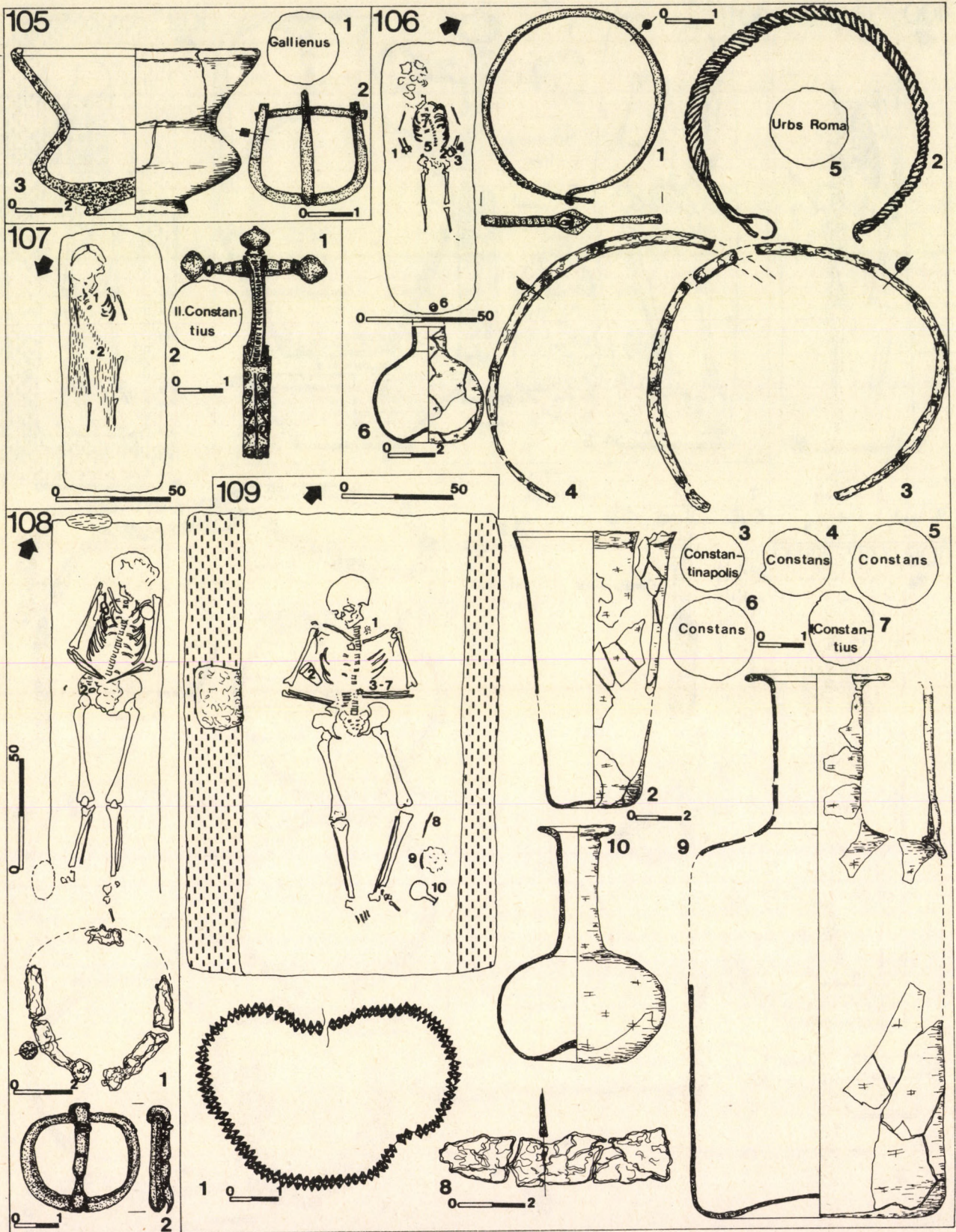
11. kép A 83—90. sírok leletei
Abb. 11 Funde der Gräber 83—90

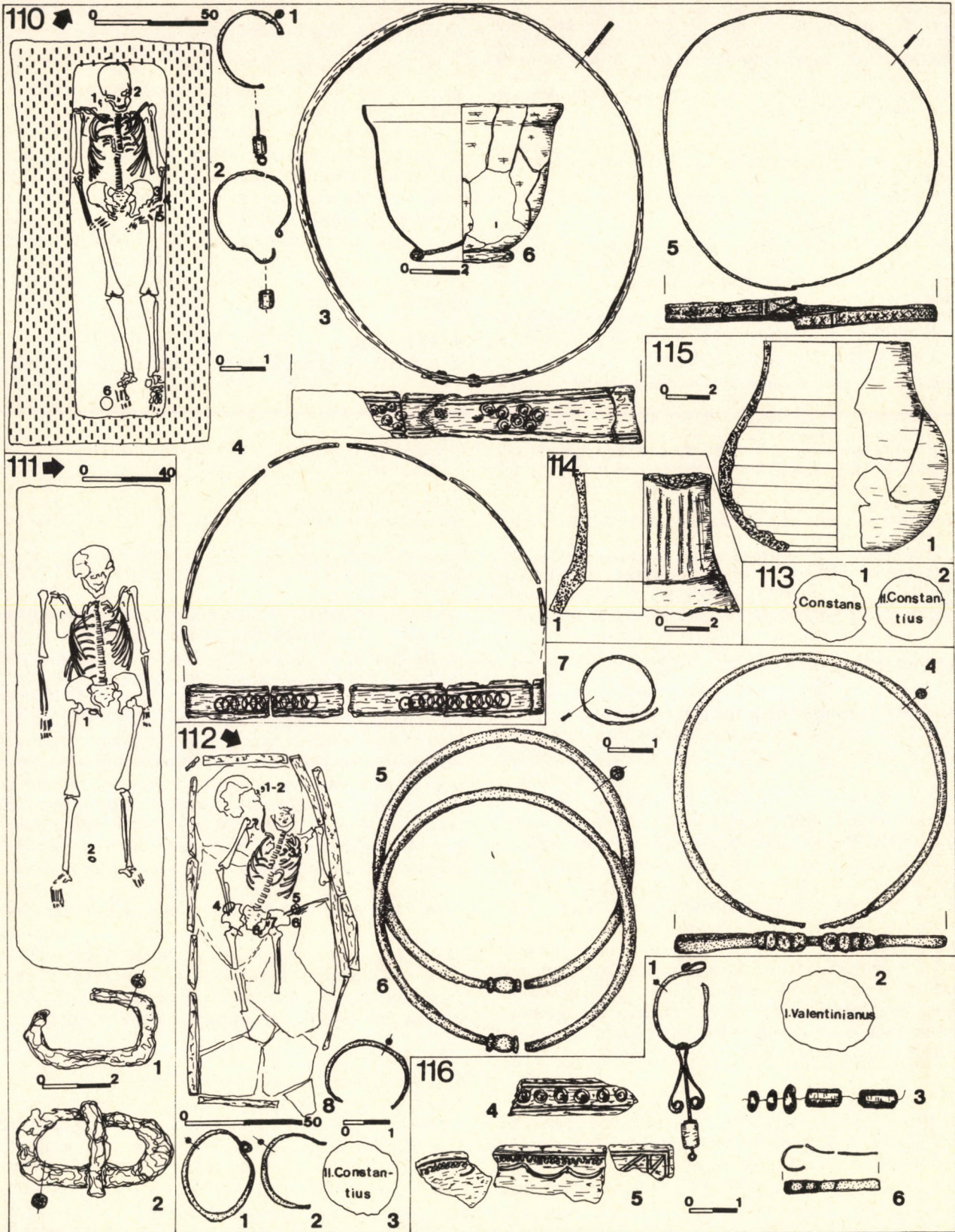
12. kép A 90—99. sírok leletei
 Abb. 12 Funde der Gräber 83—90

13. kép A 100–104. sírok leletei
Abb. 13 Funde der Gräber 100–104

14. kép A 105—109. sírok leletei
 Abb. 14 Funde der Gräber 105—109

15. kép A 110—116. sírok leletei
 Abb. 15 Funde der Gräber 110—116

113. sír. Téglalap(?) alakú, földsisr. Bolygatott, kirabolt. H: 130 cm. Sz: 75 cm. M: 100 cm. I: ÉK—DNY. Kevés, meghatározhatatlan csonttöredékekkel a sírban. *Melléklet* (15. kép): 1. *Bronzérem* (a sír K-i felében), II. Constantius (341—346), Ae₄. (LRBC 703.). 2. *Bronzérem* (a sír Ny-i felében), Constans (341—346), Ae₆, sisicai verete. (LRBC 800.).

114. sír. A vízcsőárok teljesen megsemmisítette, az árok szélére kitett téglából és csontmaradványokból következtettünk létére.

Melléklet (15. kép): 1. *Agyagedény*, szürke kancsó nyaktöredéke, besímitott felületű.

115. sír. Téglalap(?) alakú, földsisr. Kirabolt és a vízcsőárok által is elvágott. H: 120 cm. Sz: 50 cm. M: 50 cm. I: DNY—ÉK. Néhány meghatározhatatlan váztöredék.

Melléklet (15. kép): 1. *Agyagcsupor* (a betöltésből), világosszürke, jól iszapolt, körte alakú testtel, nyak- és oldaltöredék.

116. sír. Végein lekerekített téglalap alakú, földsisr. Bolygatott, kirabolt. H: 170 cm. Sz: 50 cm. M: 70 cm. I: DNY—Ny—ÉK—K. N, Iuv, váztöredékei a betöltésben. *Melléklet* (15. kép): 1. *Bronz fülbevaló* (a koponya körül, körátmetszetű karikával, csüngője lant alakú bronztagból és zöld gyöngyből. 2. *Bronzérem* (uott), I. Valentinianus (346—367), Ae₃, sisicai verete. (RIC 5/a/II.). 3. *Üvegpasztá gyöngyök* (uott), 2 db hasábos és 2 db korong alakú zöld és 1 db korong alakú kék gyöngy. 4. *Csont karperec* (a sír középső részén), pontkörös díszítésű töredék. 5. *Csontfésű* (uott), félkörös fogójú, hullámvonallal díszített fésű töredékei. 6. *Bronzlánc* (uott), néhány keskeny láncszem. 7. *Üvegtöredékek* (uott), fehér, vékony falú, meghatározhatatlan töredékek.

ÉRTÉKELEÉS

1. A sírok irányítása, a temető szerkezete

A térkép (3. kép) vizsgálata során rögtön szembe tűnik, hogy bár a temető zárt egységet alkot, határozott körvonala van, két csoport különíthető el benne. Ezek a csoportok eltérő irányításúak, s bizonyos területi különállást is mutatnak. Az I. csoport sírjai (53 sír) kisebb-nagyobb eltéréssel ÉNy—DK-i irányításúak, s többségükben a temető D-i részén laza, csoportos formában helyezkednek el. A II. csoport sírjait, melyek zömmel DNY—ÉK-i irányításúak (63 sír), a temető É-i részén soros elrendezésben találjuk.⁷ A két csoport sírjai az egymással érintkező középső temetőrészekben sem vágják egymást. Ezt az azonnal szembetűnő elkülönülést az elemzés során felhasználtuk, így lehetőségünk volt a csoportok több szempontú összevetésére.

2. Sírrablás

A temetőt elsősorban a középső és ÉNy-i részén rabolták ki, a két csoportot azonban nem egyenlő arányban. Az I. csoport sírjainak 37%-a volt rablott, a II. csoport sírjaiból 47%. Az előbbi megfelel a késő római kori temetők e területen általános rablottságának (LÁNYI 1972, 64). Míg az utóbbi magyarázatát egyrészt a kevésbé biztonságos helyzetben (LÁNYI 1972, 65), másrészt a temetőrés-

nemesfémekben relatív gazdagságában (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 150) találhatjuk.

3. Az eltemetettek neme és kora

Az I. csoportban a meghatározható vázak megoszlása a következő volt: 43% férfi, 35% nő, 19% gyermek. A II. csoportban 50% férfi, 18% nő, 11% gyermek. Mindkét csoportban feltűnő a nők és a gyermekek alacsony aránya, különösen áll ez a II. csoportra. Az életkor szerinti megoszlás a két csoportban ugyanazt a képet mutatja, a legmagasabb az adultus korú népesség aránya (40—45%). Figyelmet érdemel a II. csoport 76. sírjának torzított koponyája, külön érdekesség, hogy férfisírról van szó.⁸

4. Sír típusok

A temetőben összesen 10 sírtípust figyeltünk meg.

	I. csoport	II. csoport
Földsisr	9	26
Téglasír	2	—
Fakoporsós temetkezés	4	1
Padkás sír	26	23
Kövezett padkájú sír	2	—
Kőlapokkal fedett sír	2	—
Kővel kirakott szélű sír	2	1
Kőlapokból összeállított sír	4	1
Tölcséres oldalú sír	1	11
Padmalyos sír	—	1

Az I. csoport sírjai 9 típust képviseltek, főleg a padkás sírok különböző változatait, sok volt az egyszerű földsisr, de fakoporsós temetkezések, kőlapos és téglasírok egyaránt előfordultak. A II. csoport sírjai, 7 típust képviselve, főleg egyszerű földsisírok, ill. padkás sírok voltak, egy-egy fakoporsós, ill. kőlapos temetkezéssel tarkítva. A fenti sírtípusok általánosan elterjedtek a késő római korban, talán a padkás sírok száma nagyobb a megszokottnál.⁹ A II. csoportban előforduló sírtípusok közül azonban kettő meglehetősen ritka. A tölcseresen szűkülő sírgödörök párhuzamait a maroszentannai temetőből ismerjük (KOVÁCS 1912, 327), a 96. padmalyos sírhoz hasonlók más, pannóniai késő római kori temetőkből is ismertek.¹⁰ Ezt a sírtípust a kutatás (SÁGI 1981, 108—112) szarmata eredetű etnikummal hozza összefüggésbe. Mivel azonban a padmalyos sír egyedi jelenség temetőnkben, s mellékletet sem tartalmazott, az etnikummal kapcsolatos következtetések levonása esetünkben elhamarkodott lenne.¹¹

5. A sírok melléklettel való ellátottsága

Jelentős eltérés mutatkozik a két csoport között a melléklet nélküli, bolygatatlan sírok számában. Az I. csoportban nem találkozunk velük, a II. csoportban a sírok 15%-a volt ilyen. Az I. csoportban a sírok 77%-a tartalmazott mellékletet, a II. csoportban csupán 50%. Eltérés mutatkozik a mellékletek jellegében is. Az I. csoportra jellemző az edénymelléklet adása (66%), a női ékszerek nagyobb aránya a férfiviseleti tárgyakéval szemben, s igen kis

arányban találunk szerszámokat, használati tárgyakat (11%). A II. csoportban az edénymelléklet aránya elenyésző,¹² uralkodóak a viseleti tárgyak, elsősorban a férfiaknál, s a szerszámok, használati tárgyak aránya valamivel magasabb az I. csoportban megfigyelténél (17%). A viseleti tárgyak, ékszerek általában a viseletnek megfelelően kerültek a sírba, ez alól csak egy-egy kivétel mutatkozik. Pl. a II. csoport egyes fibuláit, melyek a római kor korábbi periódusaira keltezhetők, nem a viseletnek megfelelő helyzetben találtuk. Az edénymellékletet a lábnál, ritkábban a fej mellett találtuk.

6. A mellékletek

Kerámia

Mint már szó volt róla, a kerámialeletek szinte kizárólag az I. csoport sírjaiból kerültek ki (32 db). Ezek formai megoszlása a következő: korsók, kancsók (62,5%), bögrék, tálak (9—9%). Füles bögrét, fazekat, ill. csészét 1—1 példányban találtunk. Ez a megoszlás elsősorban a késő római kor későbbi időszakára jellemző (LÁNYI 1972, 75).

Technikailag jelentős csoportot képeznek a mázas edények (9 db). Ezek nagyobb része ismert 4. sz-i temetőkből (a 25, 59, 90, 97. sírok korsói, s a 92. sír füles bögréje).¹³ Egyedülálló a 34. sír fém- és üvegedényt utánozó formájú korsója.¹⁴ Ugyancsak különálló csoportot képeznek a mázas edényeken belül a 15. és a 98. sírok korsói. Az utóbbihoz hasonló, díszítés nélküli, galléros típusokat találunk Somogysszilen (BURGER 1979, 32.t.4; 33.t.5). Az előbbi pontos párhuzamát nem ismerjük, de egy más nélküli, azonos formájú és díszítésű darabot tartalmaz a leányfalui burgus anyaga (ALFÖLDI 1932, XXX.t.2). A mázas edények sokfélesége arra utalhat, hogy a temető I. csoportjának népessége nem egyetlen helyről származó terméket használt.¹⁵ Mivel a mázas kerámia szélesebb elterjedése a 4. sz. közepén kezdődik (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 190), s a mi darabjaink többnyire elhasznált példányok, valószínű, hogy sírba kerülésük a 4. sz. vége, 5. sz. elején.

A másik figyelmet érdemlő csoport a 63. és a 114. sírok *besímitott díszű* edényei. Az utóbbi egy díszítetlen töredék, míg az előbbi formája és díszítése alapján a besímitott kerámia használatának kezdeti szakaszára, a 4. sz. második felére tehető (OT-TOMÁNYI 1982, 35—36).

A házi kerámia kisebb részét képezik a világos, nyers színű darabok a 85. és a 90. sírből, az utóbbi piros festés nyomával. Ez a fajta kerámia a római kor korábbi szakaszára jellemző, de egy-egy példány a késő római kori temetők anyagában is fellelhető (SALAMON-BARKÓCZI 1971, 12. kép 5). Nagyobb számban fordulnak elő a sűrű, lóhere formájú kiöntővel ellátott kancsók (40, 83, 92. sírből), melyek gyakori mellékletei a 4. sz-i síroknak (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 190). Valamivel későbbi korsótípust képviselnek az 59. és 101. sírok darab-

jai (ALFÖLDI 1932, 12. kép c). Ugyancsak általánosan elterjedt a 4. sz-i temetőkben a 2, 90, 104. sírok sűrű bögréje (LÁNYI 1972, 44. kép 1), valamint a 8. sír füles fazeka (LÁNYI 1972, 41. kép 11). A tálak közül általános formát képvisel a 101. sír tálja (LÁNYI 1972, 70), míg a 85. sír alávágott peremű tálja korábbi, a késő római korban szokatlan típus (BÓNIS 1942, XXIII. 6).¹⁶ Valamennyi ez ideig tárgyalt típus a római edényművesség körébe volt sorolható. Idegen ettől azonban a 105. sír csészéje. Hasonló formájú, de füles darab volt a marosvásárhelyi (KOVÁCS 1915, 51. kép 4) és a maroszentannai temetőben (KOVÁCS 1912, 16. kép 3). A II. csoport egyetlen bizonyosan mellékletként szereplő edénye a 17. sír durva, kézi korongon készült fazeka, amely, ha nem is gyakori, de nem szokatlan a késő római kori temetőkben (TOPÁL 1980, 66. sír 19.t.1).

Üvegedények

Ugyancsak zömmel az I. csoport sírjaiban találjuk őket (15 db). Ezekből 11 darabot lehetett formailag azonosítani, ezek 6 típust képviselnek: félgömbös üvegcsezék a 16, 27, 59. sírokból (LÁNYI 1972, 46. kép 2), hasonló formájú, talpgyűrűs csészék a 102, 110. sírokból (ISINGS 1957, 108/a), tölcseres pohár a 109. sírből (LÁNYI 1972, 46. kép 12), egyfülű, hengeres testű korsó a 109. sírből (LÁNYI 1972, 45. kép 1), gömbtestű, hengeres nyakú palack a 61. sírből (LÁNYI 1972, 47. kép 5), két kisebb üvegpalack a 106, 109. sírokból (LÁNYI 1972, 47. kép 1). Valamennyi üveg a késő római kori legáltalánosabb típusokat képviseli. A II. csoport egyetlen értékelhető edénye a 103. sír gömbtestű, hengeres nyakú palackja (KELLER 1971, 37/3. kép), mely ugyancsak megszokott késő római kori forma.

Női ékszerek

Fülbevaló. Az I. csoportban 9 sírből kerültek elő. A 16, 45, 110. sírok darabjai ezüstből készültek (LÁNYI 1972, 65. kép 1). Csüngő nélküli bronzz fülbevaló került elő a 7. sírből. A bronz fülbevalók többnyire bronz- és zöld üvegyöngy csüngővel voltak ellátva (8, 25, 27, 90. sírok, LÁNYI 1972, 65. kép 4). Egyedibb típus, de ugyancsak előfordul a késő római kori temetőkben¹⁷ az ún. „lant alakú” bronz és gyöngycsüngővel ellátott típus a 15. sírből (LÁNYI 1972, 65. kép 16).

A II. csoportban 5 sír tartalmazott fülbevalót, ebből a 112. sírban találtuk ezüstből, csüngő nélkül, a 116. sírban pedig bronzból, lant alakú csüngővel. Csak ebben a csoportban fordulnak elő az ún. „oktaédes” fülbevalók. Ezek: a 74. sír lemezes végű és csavart testű, a 84. sír oktaédes végű, a 86. sír lemezes végű, illetve nagyobb oktaédes végződésű fülbevalói. Ez a típus a provincia késő római kori temetőiben a 4. sz. végén jelenik meg,¹⁸ tehát használata az előző típusoknál későbbre utal.

Nyaklánc. Az I. csoportban 9 sírban találtuk. Ezek többsége lencse vagy kettős kúp alakú, hengeres

vagy korongos, kék, zöld, sárga üvegpaszta gyöngyökből állt (32, 59, 83, 90, 102, 109. sírok). Egyes, üvegpaszta gyöngyökből és bronzláncból álló nyakláncot viselt a 7. sír gyermeke. Sötétkék üvegyöngyből készült a 97. sír korong alakú gyöngyökből álló és a 104. sír bordázott felületű gyöngyből álló lánc. Mind az üvegpaszta gyöngyök és a bronzlánc (LÁNYI 1972, 63. kép), mind az üvegyöngyök (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 191) általános késő római típusok.

A II. csoport 84. és 116. sírjából előkerült gyöngyök az I. csoportban megfigyelt típusokat képviselik, míg a 86. sírből előkerült üvegpaszta gyöngyök, egy igen finom ezüstszálból készült fonattal együtt valószínűleg ing vagy ruha nyakát díszítették.¹⁹

Karperec. Az I. csoportban 17 sírből összesen 23 db került elő. Anyaguk igen változatos. Egyedül áll a 104. sír üveg karperece (KELLER 1971, 107). Bronzból készültek a 8, 59, 90, 104, 106, 110. sírok karperecei, melyek egy része stilizált állatfejben végződik, pl. a 104. sírban (LÁNYI 1972, 58. kép 23). A bronz karperecek másik része pántból hajlított, vésett díszű, pl. a 110. sír darabja (LÁNYI 1972, 59. kép 5). Egyetlen sodrott karperec került elő a 106. sírből (LÁNYI 1972, 60. kép 9). A csontból készült karperecek közül kettő díszítetlen volt (106. sír), míg az 59. és a 110. sírok karpereceit pontkörös díszítéssel készítették (LÁNYI 1972, 60. kép 6;30). Vas karperec került elő a 16, 25, 27, 83, 90, 110. sírokból, de olyan rossz állapotban, hogy jóformán csak létüket állapíthattuk meg.

A II. csoportban is jellemző a stilizált állatfejes karperec, bronzból (74, 112. sír). Csont karperec került elő a 116. sírből, s vas karperecet találtunk a 60, 86. sírokban. Egyedül áll és eltér az előző, késő római kori típusoktól az 1. sír kígyófejes karperecekre emlékeztető darabja, melynek ellaposodó végeit fogazással díszítették. E típus római eredetű, de időben annál későbbre tehető (FETTICH 1951, 62.; XXXIII.t.23; XXXVII.t.73,74).

Gyűrű. Az I. csoportban csak női sírok tartalmaztak gyűrűt (15, 59. sírok), míg a II. csoportban 5 sírban volt (36, 69, 86, 96, 112. sírok). Valamennyi bronzból készült, egyszerű, díszítetlen, vagy csak szegényesen díszített.

Csontfésű került elő az 53, 70, 116. sírokból. Az előbbi két darab a késő római kori temetőkből gyakori kétsoros sűrű fésű (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 198), míg az utóbbi ún. „félkörös fogójú”, hullámvonallal díszített fésű. Ez utóbbi esetében a kutatás mind a római, mind a barbár készítést elképzelhetőnek tartja.²⁰

Férfiviseleti tárgyak

Fibula. Az I. csoportban 6 sír tartalmazott hagymafejes fibulát. A 99, 101, 107. sírok fibuláinak használata típusok alapján (KELLER 1971, 3. típus) 340—360 közé tehető, míg a 2, 59, 63. sírok fibuláit (KELLER 1971, 4. típus) 350—380 között használták.²¹ Vas csatfibula került elő a 29. sírből bronz-

túvel, s egy tű nélküli, vasból készült darab a 108. sírből. Ezek a típusok is általánosak a késő római kori temetőkből.²²

A II. csoportban egyetlen ezüst hagymafejes fibulát találtunk a 103. sírban (KELLER 1971, 1. típus), ami a legkorábbi típus (290—320) a temetőben. Míg ezt a viseletnek megfelelő helyzetben találtuk, addig a csoport másik két, a római kor ugyancsak korábbi szakaszára datálható fibulája nem a viselethez tartozott. A 4. sírből származó trómbitafejű fibula a 2—3. sz-ra jellemző (PATEK 1942, XXII.t.5—10). A 17. sír erős profilú egygombos fibuláját a 3. sz-ból ismerjük (PATEK 1942, IV.t.1—2).

Öv. Az I. csoport sírjai közül 10 sír tartalmazott csattal és szíjvéggel jelzett övet. Egyetlen vascsat került elő (33. sír), a bronzból készült csatok leggyakoribb típusait az ovális, ill. líra alakú karikával ellátott darabok képviselik (11, 13, 92, 98. sírok; LÁNYI 1972, 53. kép 38,39). Ritkább a D-formájú vagy a négyszög alakúra kiképzett karika (105, 108. sír; LÁNYI 1972, 53. kép 34). Ez utóbbiak datálása a 4. sz. második fele (KELLER 1971, 34.t. 10). Ugyancsak ezt a korszakot képviselik a 34. és a 63. sírok díszített csattestjei is (KELLER 1971, 77), valamint a 19. sír és a 34. sír szív alakú, illetve lekerekített végű, téglalap alakú szíjvégei is (LÁNYI 1972, 54. kép 3; 35—37).

A II. csoport sírjai között egyetlenegy sem volt, amely csak bronzfelszerelésű övet tartalmazott volna. Az egyetlen bronzcsat a 72. sírből került elő, mely rokon darabjait nem a késő római kori temetők körében találjuk, hanem inkább a marosvásárhelyi (KOVÁCS 1915, 40. kép 12), illetve a tirgšori (DIACONU 1965, C.t.2) temetők hasonló darabjaira emlékeztetnek.²³ Egyedülállóak a temetőben a 38. és a 73. sírok csatjai. Az előbbi vaskarikáját ezüstberakással díszítették. Ilyen tausirozott darabokat — bár a technika ismert római környezetben is (SALAMON-ERDÉLYI 1971, 46) — csak az 5. sz. végi, 6. sz. eleji barbár anyagban találunk.²⁴ A 73. sír bronzlemezzel borított és poncolt díszű csatjának pontos párhuzamát nem találtuk, de a díszítés és a technika az 5—6. sz. fordulójára utalja ezt a darabot is. Ebben a csoportban a legáltalánosabbak az ovális karikájú vascsatok (17, 37, 50, 58, 71, 72, 81, 94, 111. sírok). Trapéz alakú volt a 75. sír vascsatja, mely típus mind a késő római korban, mind pedig azt követően ismert.²⁵ A csoport egyetlen bronzveretét a 17. sírban találtuk, de helyzete alapján nem a viselethez tartozott, s bár a római kor korábbi szakaszaiban is ismert, találkozunk vele a késő római kori temetőkből is (B. VÁGÓ-BÓNA 1976, 32. sír 2.t.3). A továbbiakban olyan viseleti tárgyakról lesz szó, melyeket csak a II. csoport sírjaiban találtunk.

Gyűrű került elő a 76, 81, 103, 60. sírokból, utóbbi ezüstsől készült. A 103. sír vas pecsétgyűrűjén kívül a többi díszítetlen karikagyűrű.

Cipőszegek kerültek elő a 72. sírből. A jellegzetes

apró félgömbfejű vasszegcecsek többnyire a római katonai viselethez tartoztak.²⁶

Szerszámok, használati tárgyak

Mindkét csoportban elég keveset találtunk belőlük. Az I. csoportban fenőkö (29. sír), vaskés (63, 101. sír), orsókarika és ólomsúly (45. sír) kerültek elő. Ettől az összetételtől eltérnek a II. csoport használati tárgyai: vaskés (38, 68, 76, 81, 103. sír), csiholó- és tűzszerszám (38, 81, 75, 76. sír), valamint egy vasár (103. sír). Mindezek a használati tárgyak megtalálhatók a késő római kori temetőkben. Egyedül a 75. sír tűzszerzámmal egy csomóban talált, lapított végű, nyitott bronzkarika érdemel figyelmet, melynek pontos párhuzama a mezőbándi temetőből került elő (KOVÁCS 1913, LXXII. sír).

Érmek

Az I. csoport sírjaiból 17 (32%) tartalmazott összesen 28 db érmet. Egy-egy veret származik Gallienustól (258—268), illetve Liciniustól (316—317), majd 334-től folyamatos az éremadás 378-ig. A 13 db, meghatározható verdehelyű érem 7 verdéhez (Siscia, Aquileia, Roma, Sirmium, Kyzikos, Alexandria, Thessalonica) tartozott. A II. csoport sírjaiból 9 (14%) tartalmazott összesen 15 db érmet. A legkorábbi érem Vespasianusé (71), ezt követi Commodus (187—188), Aurelianus (270—275), Maximianus Herculus (301), Galerius Maximianus (309—310) és I. Constantinus (309—310) egy-egy verete. Az éremadás ebben a csoportban 330—367-ig folyamatos. A 14, meghatározható verdehelyű érem 3 verde között (Siscia, Aquileia, Roma) oszlott meg. Ez a verde szerinti megoszlás azt mutatja, hogy a II. csoport érmei szűkebb körből származtak, s egyoldalúbb (kereskedelmi stb.) kapcsolatra utal.

7. Összefoglalás

A Gazdagréten feltárt 116 sírt két csoportra osztottuk már az elemzés elején, a köztük megmutatókozó különbségek alapján. Az I. csoport sírjai ÉNy—DK-i irányítással, csoportosan, a II. csoport sírjai DNy—ÉK-i irányítással, sorosan feküdtek. A két csoport temetkezési területe a temető közepén nagy területen fedte egymást, de úgy, hogy egyetlen esetben sem metszették egymást a sírok. A temetkezési szokások vizsgálatával tovább szaporodtak a két csoport közötti eltérő vonások. Míg az I.

csoport sírtípusaiban és mellékletadási szokásaiban a megszokott késő római vonásokat tükrözte, addig a II. csoportban fellelhető volt egy-egy idegen sírtípus (tölcséresen szűkülő sírgödörök, padmalyos sír), valamint eltérő mellékletadási szokásokat is megfigyelhettünk (az edénymellékletek szinte teljes hiánya, a férfiviseleti tárgyak nagyobb aránya, a már nem használatos, „idejétmúlt” tárgyak sírba kerülése stb.). A leletanyag elemzése módot adott a két csoport között mutatkozó eltérések hátterének, okainak kiderítésére. Ezek egy része kronológiai jellegű. Az I. csoport első sírjait a 4. sz. közepére, második harmadának végére datálhatjuk (éremanyag, hagymafejes fibulák alapján), s a temetkezések valószínűleg elhúzódnak a 4. sz. végéig, az 5. sz. elejéig (zöld mázas korsók, besimított edények).²⁷ A II. csoport első sírjai kb. ez idő tájt kerülhettek a temetőbe²⁸ (az előkerült üvegedény, egyes fülbevaló, karperec típusok alapján), s ezek a temetkezések végighúzódnak az 5. századon, s talán itt érik a 6. sz. elejét is (tausirozott csat, kígyófejes karperec). A két csoport között mutatkozó különbségek másik oka etnikai jellegű. Míg az I. csoportban alig találunk olyan tárgyat, mely a provinciális késő római kori temetőkben ne fordult volna elő, addig a II. csoport leletanyagában, temetkezési szokásaiban több olyan jelenséget tapasztaltunk, amely eltér a késő római kori temetőkben szokásostól. Ezek egy része a Maros menti 4—6. századi temetőkkel mutat azonosságot (Maroszentanna, Mezőbánd stb.), más részük szarmata (padmalyos sír), vagy éppen nyugati germán (tausirozott csat) kultúrkörbe sorolható. A fentiek azonban nem elegendők ahhoz, hogy a II. csoportot egy jól körvonalazható etnikai csoporthoz soroljuk. A temető csoportjai között megmutatókozó bizonyos azonosságok (főleg sírtípusok, női ékszerek), valamint a II. csoport számos római eredetű tárgya (fibulák, érmék stb.) arra mutatnak, hogy ez a heterogén összetételű, bárbar vonásokat mutató népesség hosszú ideig élt a Római Birodalom határainak közelében, még mielőtt a provincia földjére tette volna a lábát.²⁹ Azt sem tartjuk kizártnak, éppen az előbb említett azonosságok alapján, hogy ez a népesség a Gazdagréten az I. csoport provinciális lakosságával egy rövid ideig együtt élt,³⁰ s e lakosság eltávozását követően tovább folytatta — valószínűleg gazdálkodó — életmódját a budai hegyek védelmében, egészen a 6. sz. elejéig.

Jegyzetek

1. A két hónapos leletmentést a Fővárosi Tanács beruházási főosztály által rendelkezésünkre bocsátott összegből végeztük.
2. Előzetes jelentés: RégFüz. Ser. I. No. 37. 46—47.
3. A középkori emlékeket Gopcsa Ágnes, az őskoriakat Endrődi Anna mentette.
4. A leírásban használt rövidítések a következők: H = hosszúság, Sz = szélesség, M = mélység, I =

- irány, N = nő, F = férfi, Gy = gyermek, Inf = infans, Iuv = iuvenis, Ad = adultus, Mat = matus, Sen = senilis. A sírgödör mélységénél a sír jelentkezésétől mért adatokat (padka, illetve sír alja) közöljük. A váz helyzetére vonatkozó megfigyeléseket, mivel a bolygatatlan, mellékletes sírok rajzait többnyire közöljük, a leírásban nem részletezzük. A leleteket a BTM régészeti osztálya őrzi a 85.3.1—85.3.237 leltári számon.
5. Az antropológiai anyag vizsgálatát Kiszely Istvának és Juhász Etelkának köszönöm.

6. Az érme meghatározásáért Biróné Sey Katalinnak tartoznak köszönettel.
7. Két sír hovatartozását — újkori bolygatottságuk miatt — az irányításból nem lehetett eldönteni, így az elemzés során, a leletek alapján soroltuk őket a megfelelő csoportba.
8. A 3—6. században szokásos koponyatorzításról BONA 1971, 272.
9. Padkás sír került elő pl. Keszthely-Dobogón, a 109. és a 112. sírokban (SÁGI 1981, 55, 59. kép).
10. Pl. Intercisa DK-i temető (B. VÁGÓ-BONA 1976, 144). Itt még mint sajátos intercisai temetkezési módot tárgyalja. Továbbá: Dunaujváros-Napos lejtő (B. HORVÁTH 1984, 246); Keszthely-Dobogó (SÁGI 1981, 27. kép).
11. Már csak azért is, mert a padmalyos sírok reális számáról a késő római kori temetőkben csak kevés adatunk van. Zömmel csak a téglával, deszkával, vagy kőlappal fedett „fülkéket” figyelték meg, jegyezték fel, míg a fedetlen, vagy éppenséggel bolygatott, ilyen típusú sírok felismeretlenül maradtak. Maga Sági is utal erre (SÁGI 1981, 109).
12. A következő temetőkben, illetve temetőrészekből hiányoznak az edénymellékletek: Szabadbattyán (SALAMON-BARKÓCZI 1978/79, 79); Intercisa XXIII. temető (SALAMON-BARKÓCZI 1973, 88); valamint a marosvásárhelyi temető B-csoportja (itt csupán egy sír tartalmazott edényt) (KOVÁCS 1915, 226—299).
13. A gazdagréti temető mázas anyagának ez a csoportja alátámasztani látszik a kutatásnak az esetleges aquincumi műhellyel kapcsolatos véleményét (B. VÁGÓ-BONA 1976, 190).
14. Pontos párhuzamát nem találtuk, a legközelebb áll hozzá formailag a tokodi 118. sírból származó korsó (LÁNYI 1981, 16. kép).
15. A késő római kori mázas edények modern összefoglaló feldolgozása nélkül nehéz megállapítani, hogy különböző műhelyek egyidejű vagy azonos műhelyek különböző időszakban gyártott termékéről van-e szó.
16. Csákváron is előfordult a korábbi edényművesség termékeinek késői sírba való helyezése (SALAMON-BARKÓCZI 1971, 79).
17. E típus elterjedtségére ld. Tokod (LÁNYI 1981, 184); Intercisa (B. VÁGÓ-BONA 1976, 104. sír, 27. t.); Somogyszil (BURGER 1979, 148. sír, 25.t.4).
18. E fülbevalótípus eredetéről párhuzamairól és datálásáról ld. B. VÁGÓ-BONA 1976, 196—197.
19. Ilyen jellegű szegélydísz római környezetből nem ismerek. Hasonló ezüstoffonatot közöl jóval korábbi időszakból PATEK 1948, 88.I.t.9., megjegyezve, hogy e fonat feltűnik a római császárkorban is.
20. B. VÁGÓ-BONA 1976, 199—201.; ugyanilyen — hullámvonalas díszű — fésűk szép számmal kerültek elő a Maros vidékéről (KOVÁCS 1915, 37. kép b).
21. A pannóniai késő római kori temetőkben általános, hogy a leggyakrabban előforduló hagymafejes fibulatípusok a Keller-féle 3—4. típus (B. VÁGÓ-BONA 1976, 195).
22. Bronzból LÁNYI 1972, 53. kép 5.; vasból Keszthely-Dobogó 12. sír (SÁGI 1981, 3. kép); Somogyszil 117. sír (BURGER 1979, 20.t.1). Ezt a fibulatípust Keller germán viseleti szokásnak tartja (KELLER 1971, 179).
23. A fentiek sokkal közelebbi párhuzamok (típusok alapján), mint a késő római kori darabok, amelyek csak távolról emlékeztetnek a mi példányunkra. Pl. Csákvár 1. sír (SALAMON-BARKÓCZI 1978/79, 39.t).
24. Környe 70., 77. sír (SALAMON-ERDÉLYI 1971, 11. t.20,33) nyugati germán etnikummal hozza összefüggésbe (*ibid.* 69), nagyobb számban található a Maros mentén (*ibid.* 46).
25. Késő római környezetből Somogyszil 81. sír (BURGER 1979, 16.t.3); későbbi időszakból Környe 8. sír (SALAMON-ERDÉLYI 1971, 1.t.34).
26. Pl. az aquincumi katonaváros északi temetőjéből ismerünk számos darabot (publikálatlan).
27. Az éremanyag megszűnése 378-ban nem jelenti a temető felhagyását egyúttal (LÁNYI 1981, 184).
28. E csoport datálásánál nem indulhatunk ki az éremanyagból, mivel azok jóval korábbi időszakot tükröznek.
29. A provincia területén a 4. sz. végén és az 5. sz. elején kétségtelen a szövetségesként bebocsátott barbár népcsoportok léte, de azok pontos meglepedési helye és etnikai szétválasztásuk még bizonytalan (BONA 1984, 266), s nemcsak Pannonia keleti részén, mint az Klosterneuburg késő római kori temetőjének elemzéséből kitűnik (NEUGEBAUER 1986, VII.).
30. Természetesen ez utóbbi azt is jelenti, hogy nem vállalkozhattunk arra, hogy minden egyes sírról eldöntsük, hogy provinciális származású, vagy barbár volt-e az illető. Megállapításaink egy viszonylag jól körvonalazható csoportra vonatkoznak.

IRODALOM

- ALFÖLDI 1932
 A. ALFÖLDI, *Leletek a hun korszakból és etnikai szétválasztásuk*. ArchHung 9 (1932)
- B. HORVÁTH 1984
 J. B. HORVÁTH, *Későrómai sírok a dunaujvárosi Napos lejtőn*. ARegia XXI (1984) 245—250.
- BMC
 H. MATTINGLY, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. London, 1923—1950.
- BONA 1971
 I. BONA, *Ein Vierteljahrhundert der Völkerwanderungszeitforschung in Ungarn (1945—1969)*. Acta ArchHung 23 (1971) 265—336.
- BONA 1984
 I. BONA, *A népvándorlaskor és a korai középkor története Magyarországon*. Magyarország története. 1/1. Budapest, 1984. 265—375.
- BÓNIS 1942
 É. BÓNIS, *Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien*. Diss-Pann Ser. II. No. 20. Budapest, 1942.

- BURGER 1979
 B. VÁGÓ—BÓNA 1976
 COHEN
 DIACONU 1965
 FETTICH 1951
 ISINGS 1957
 KELLER 1971
 KOVÁCS 1912
 KOVÁCS 1913
 KOVÁCS 1915
 LÁNYI 1972
 LÁNYI 1981
 LRBC
 NEUGEBAUER 1986
 OTTOMÁNYI 1982
 PATEK 1942
 PATEK 1948
 RIC
 SALAMON—BARKÓCZI 1971
 SALAMON—BARKÓCZI 1973
 SALAMON—BARKÓCZI 1978/79
 SALAMON—ERDÉLYI 1971
 SÁGI 1981
 TOPÁL 1980
- A. Sz. BURGER, *Das spätrömische Gräberfeld von Somogy-szil.* Budapest, 1979.
 E. B. VÁGÓ—I. BÓNA, *Die Gräberfelder von Intercisa I. Der spätrömische Südostfriedhof.* Budapest, 1976.
 H. COHEN, *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain.* I—IV. Paris, 1880—82.
 G. DIACONU, *Tirgisor necropola din secolele III—IV. e.n.* Biblioteca de Arheologie VIII. București, 1965.
 N. FETTICH, *Régészeti tanulmányok a késői hun fémművéség történetéhez.* ArchHung 31 (1951)
 C. ISINGS, *Roman Glas from Dated Finds.* Groningen, 1957.
 E. KELLER, *Die spätrömischen Grabfunde in Südbayern.* München, 1971.
 I. KOVÁCS, *A marosszentannai népvándorlás kori temető.* Dolg Kolozsvár, 3 (1912) 250—342.
 I. KOVÁCS, *A mezőbándi ásatások.* Dolg Kolozsvár, 4 (1913) 265—389.
 I. KOVÁCS, *A marosvásárhelyi őskori telep skytha és népvándorlás kori temető.* Dolg Kolozsvár, VI (1915) 226—299.
 V. LÁNYI, *Die spätantiken Gräberfelder von Pannonien.* Acta ArchHung 24 (1972) 53—213.
 V. LÁNYI, *Das spätrömische Gräberfeld. Die spätrömische Festung und das Gräberfeld von Tokod.* Budapest, 1981. 169—190. 45 t.
 P. V. HILL—J. P. C. KENT, *Late Roman Bronze Coinage.* London, 1960.
 Ch. M. NEUGEBAUER—J. W. NEUGEBAUER, *Klosterneuburg in der Spätantike. Der Friedhof der römischen Kaiserzeit in Klosterneuburg.* Heimatpflege-Kulturpflege-Stadtgeschichte 5/6 (1986) I—VIII.
 K. OTTOMÁNYI, *Fragen der spätrömischen eingeglätteten Keramik in Pannonien.* DissArch Ser. II. No. 10. 1982.
 E. PATEK, *Verbreitung der römischen Fibeltypen in Pannonien.* DissPann II. 19. Budapest, 1942. 314. 30 t.
 E. PATEK, *Az úgynevezett „dák” ezüstkincsek balkáni kapcsolatai.* AntHung 1—2 (1948) 84—91.
 H. MATTINGLY—E. A. SYDENHAM, *The Roman Imperial Coinage.* London, 1923—1951.
 Á. SALAMON—L. BARKÓCZI, *Bestattungen von Csákvár aus dem Ende des 4. und dem Anfang des 5. Jahrhunderts.* ARegia XI (1971) 35—80.
 Á. SALAMON—L. BARKÓCZI, *Archäologische Angaben zur spätrömischen Geschichte des pannonischen Gräberfelder von Intercisa I.* MittArchInst 4 (1973) 73—95.
 Á. SALAMON—L. BARKÓCZI, *Archäologische Angaben zur spätrömischen Periodisation Pannoniens (376—476).* MittArchInst 8/9 (1978/79) 75—85.
 Á. SALAMON—I. ERDÉLYI, *Das völkerwanderungszeitliche Gräberfeld von Környe.* StudArch V. Budapest, 1971.
 K. SÁGI, *Das römische Gräberfeld von Keszthely-Dobogó.* Budapest, 1981.
 É. T. MARÓTI—J. TOPÁL, *Szentendre római kori temetője* StCom 9 (1980) 95—172.

DAS AUF DEM GAZDAGRÉT (BUDAPEST XI. BEZ.) FREIGELEGTE GRÄBERFELD AUS DEM
4—5. JAHRHUNDERT

Auszug

Auf dem Gazdagrét (Budapest XI. Bez.) gelang es 1983 ein beinahe vollständiges Gräberfeld aus 116 Gräbern zu erschließen (Abb. 1—2). Bei der Betrachtung der Karte (Abb. 3) teilen wir die Gräber auf Grund der zwischen ihnen wahrnehmbaren Unterschiede schon zu Beginn der Analyse in zwei Gruppen. Die Gräber der Gruppe I lagen NW-SO orientiert gruppenweise, die der Gruppe II mit SW-NO Orientierung in Reihen. Die Bestattungen der beiden Gruppen überdeckten sich in der Mitte des Gräberfeldes an einer großen Fläche, jedoch darart, daß die Gräber sich in keinem Fall durchschnitten. Mit der Untersuchung der Bestattungssitten nahmen die abweichenden Züge zwischen den beiden Gruppen weiter zu. Während die Gruppe I in den Gräbertypen und in den Beigabensitten die üblichen spätrömerzeitlichen Züge widerspiegelte, war in der Gruppe II je ein fremder Gräbertyp (sich trichterförmig verengende Grabgruben, Nischengräber) vorzufinden. Auch abweichende Beigabensitten konnten beobachtet werden (das fast völlige Fehlen der Gefäßbeigaben, der größere Prozentsatz der männlichen Trachtgegenstände, die Beibringung der nicht mehr gebrauchten, „überholten“ Gegenstände in den Gräbern usw.). Die Analyse des Fundmaterials ermöglichte auch den Hintergrund, die Ursachen der Abweichungen zwischen den beiden Gruppen zu erforschen. Ein Teil dieser ist von chronologischem Charakter. Die ersten Gräber der Gruppe I können wir auf die Mitte des 4. Jh. bzw. auf das Ende seines zweiten Drittels datieren (auf Grund der Münzen und der Zwiebelkopffibeln) und die Bestattungen ziehen sich wahrscheinlich bis zum Ende des 4. bzw. bis Anfang des 5. Jh. hinaus (grünglasierte Krüge, eingeglättete Gefäße). Die ersten Bestattungen der Gruppe II sind ungefähr zu dieser Zeit in dem Gräberfeld angefangen (auf

Grund des Glasgefäßes, einzelner Ohrgehänge, Armringtypen) und diese Bestattungen halten durch das ganze 5. Jh. an und erreichen hier vielleicht auch den Anfang des 6. Jh. (tauschierte Schnalle, Armring mit Schlangenkopf). Die andere Ursache der Unterschiede zwischen den beiden Gruppen ist ethnischen Charakters. Während wir in der Gruppe I kaum einen solchen Gegenstand finden, der in späten provinzialrömischen Gräberfeldern nicht vorkommen würde, sehen wir im Fundmaterial der Gruppe II und in ihren Bestattungssitten mehrere solche Erscheinungen, die von den in den spätrömerzeitlichen Gräberfeldern üblichen abweichen. Ein Teil dieser zeigt mit den am Marosfluß liegenden Gräberfeldern aus dem 4—6. Jh. eine Ähnlichkeit (Maroszentanna, Mezöbánd), ihr andere Teil kann in den sarmatischen (Nischengrab) oder gerade germanischen (tauschierte Schnalle) Kulturkreis gereiht werden. Das oben Gesagte genügt aber nicht dazu, um sie in eine gut umreißbare ethnischen Gruppe einreihen zu können. Die gewissen Ähnlichkeiten zwischen den Gruppen des Gräberfeldes (vor allem Gräbertypen, Frauenschmucke) sowie zahlreiche Gegenstände römischen Ursprunges in der Gruppe II (Fibeln, Münzen usw.) weisen darauf hin, daß diese heterogene Gruppe mit barbarische Merkmalen eine lange Zeit in der Nähe der Grenzen des Römischen Reiches lebte, bevor sie in der Provinz Fuß faßte. Auch das halten wir nicht für ausgeschlossen, daß diese ethnische Gruppe — gerade auf Grund der oben erwähnten Ähnlichkeiten — auf dem Gazdagrét mit der Provinzialbevölkerung der Gruppe I eine kurze Zeit lang zusammenlebte und nach der Abwanderung dieser Population ihre — wahrscheinlich Ackerbau treibende — Lebensweise von den Budaeer Bergen geschützt, ganz bis zu Beginn des 6. Jh. fortsetzte.

P. Zsidi
Budapesti Történeti Múzeum
H-1053 Budapest,
Károlyi M. u. 16.